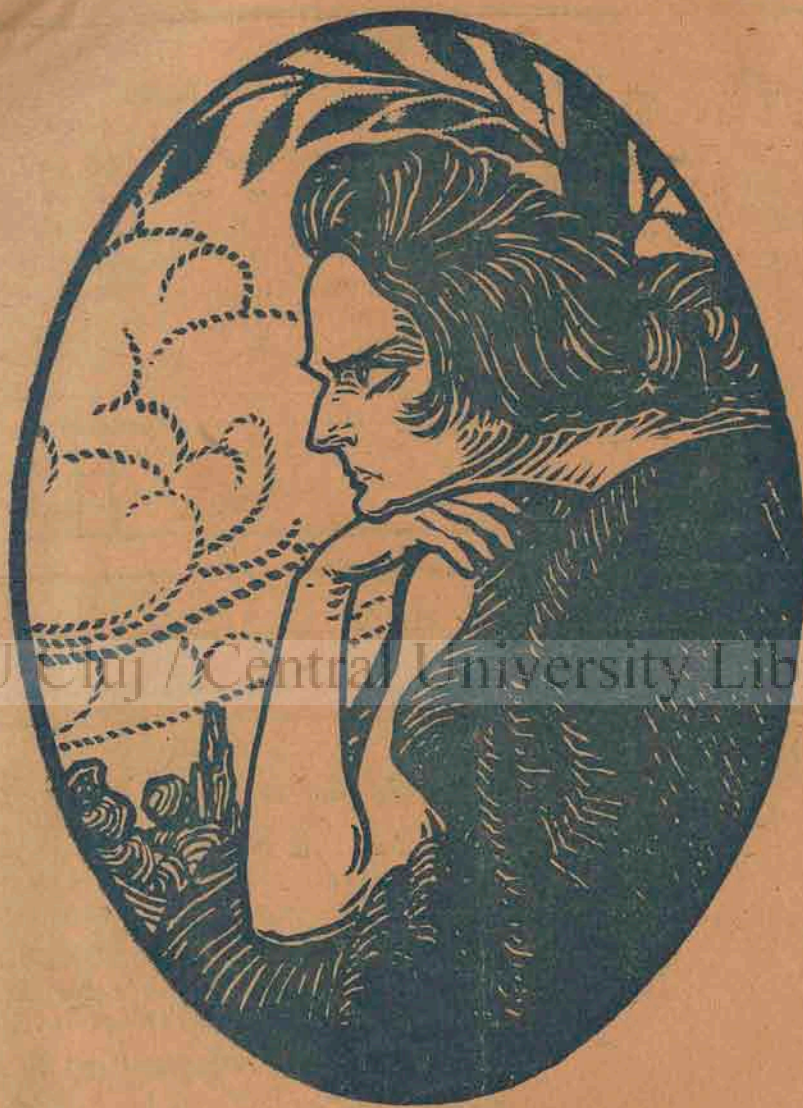

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No. 1.
1 MAI 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:
CLUJ CALEA REGELE 38.
FERDINAND No.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuprinsul

Cuvinte pentru drum	**	Cronica ideilor (Un Copernic al istoriei)	Lucian Blaga
Rătăcire	Adrian Maniu	Entuziasm, dar cu economie	**
Inelul cu piatra de rubin	Cezar Petrescu	Falimentul democrațiilor parlamen-	Dan Rădulescu
Dragoste	Nichifor Crainic	tare	D. Karnabatt
Plimbare (Mombert)	trad. L. B.	Prizonierii	C. Robul
Aș vrea să fiu frăgar (Szép Ernő)	trad. V. Al. George	Cronica obligatorie de Paște	Radu Dragnea
Soldatul Cristea (Inviere)	**	Mihail Kogălniceanu descoperitorul	D. I. Cucu
La Post	Ion Agârbiceanu	poeziei populare	Victor Ion Popa
Despărțire	Ecaterina Pitiș	Cronica literară (Literatura de după	Desemne de Popa
Reverie Funebră	George Voevidca	războiului)	
Munții	A. Cotruș	Cronica Artistică (Octav Bănelă)	
Cântec	Ecaterina Pitiș	Cărți și reviste	
		Cronica mărunță	

Bibl. Univ. Cluj

No. 699-1024

Sibiu

Il. 115

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Redacția și administrația. Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2.50
exemplarul. — Pentru instituții un an 120 lei. * * * * *

INSERTII ȘI RECLAME se primesc la administrația revistei, achizitori
împuțerniciți și toate agențiile de publicitate. * * * * *

REDACTIONALE. Gândirea va face minuțioase recenzii tuturor lucrărilor
trimise pe adresa noastră. Domnii autorii și casele de editură sunt
rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se înapoiază.
Primim bucuroși cronici asupra mișcării culturale, literare și sociale
din toate ținuturile românești. * * * * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(În casele proprii)

* * *

(Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

(Bancă împuțernicită cu finanțarea reformei - agrare prin
Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare

Primește depuneri în cont curent

Cumpără și vinde monezi străine.

Finanțează întreprinderi agricole și industriale.

Emite scrisori fonciare.

Acoardă împrumuturi hipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.

Acoardă împrumuturi cambiale.

Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).

Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).

Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.

Secție specială pentru organizarea cooperativelor.

Secție specială pentru mașini agricole.

Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

cu 5% netto

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND
No. 38
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI D. I. CUCU

ANUL I

No. 1

1 MAI 1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

CUVINIE PENTRU DRUM

E obiceiul ca atunci când pornești o revistă să o călăuzești cu o explicație sau un program. Nu vrem să ne exagerăm nici puterile, nici făgăduelile.

Incepem această revistă, având din primul ceas înainte socotelile de tipar și hârtie, și conștiința că primul rod va fi departe de tot de îmbogățire. În România-Mare, în care atâția umbliă după o pradă ori alta, — mai trebuie să fie și căi pentru ideal. Gândirea noastră se întemeiază pe faptul că odată, românii mici și subjugăți au avut un Luceafăr. Unii din solii Luceafărului au murit, alții sunt miniștri, mulți nu mai scriu. În România cea nouă, e o datorie să încercăm a face să apară o revistă — cel puțin tot atât de bună cât a putut să apară în timpuri de asupraire streină. Fi-vor lanțurile nevoilor materiale de azi o mai mare piedecă decât dușmanul de ieri? Aceasta trebuie experimentat. — Nu e în puterea noastră, a celor mici de azi, să păstrăm înălțimea celor mari cari au amuțit. Vie alții, fiindcă trebuie să vie, fiindcă țara are nevoie de lumina Gândirii, cum a avut odinioară nevoie de gândul consolator al Luceafărului. Nu suntem noi cei chemați — înalțe-se alții!

Să mai răspundem de ce apărăm? Dar primăvara de afară, de ce-și ridică din țărână lumina florilor? — Sunt unele mai sărace, altele mai bogate, dar toate divine ca simbol al Învierii.

RĂTĂCIRE

*Aleia cu pomi negri — și casa aplecată
Pe care cade seara... Trist bufnițele plâng.
Aici copilăria mi-am petrecut odată,
Azi m'am întors. De vânturi copacii grei se frâng.
Cu ochi reci și negri — rea noaptea priveghiază,
In amintire intru ca 'ntr'un uitat cavou,
Vremelnicia 'n toate pieirea își gravează,
Nici moartea nu mai pare să fie lucru nou.*

*Unde 'i fi tu acumă, copilă de-altă dată
Ai fost un basm sau viață? — în micul cimitir
Pe crucea dărâmată e slova măcinată
Și un măceș mai crește, în loc de trandafir.*

*Mai trebuiește clopot jeluitor să geamă
Când viața-mi simt străină? — În viață și 'n poveste!
Fără durere norii în lacrimi se destramă
Iar ochii seci stau țintă spre tot ce nu mai este.*

ADRIAN MANIU.

Drumul e deschis. Pentru cei scârbiți de politică vană, pentru cei desamăgiți de făgădueli și teorii căzute dela primul sbor ca paserile cu aripile retezate, — „Gândirea“ vrea să fie un prietin. Drumul nostru va trece uneori și prin paragini pustii, dogorite de soare amețitor, — drumuri pline de praf și lătrături de câini. Va trece și pe sub asfințituri și răsărituri, — și poate și sub acele nopți fără luceferi, în cari numai pulberea din calea robilor e lumină.

Încă ceva. Mai e obiceiul ca atunci când închei această primă pagină, să arăți un criteriu, un program de activitate fixă, un sistem după care întreg grupul va intra în bloc în nemurire. Cu asemeni programe

infaibile pierd și jucătorii de ruletă, și au pierit și multe reviste.

Nu ne-am strâns laolaltă să fim mai tari ca turmă. — Pe drumul „Gândirii“ fatal fiecare e răzleț și izolat. Drumul e deschis — altul pentru fiecare; și înțelegem a recunoaște dela primul pas, că fiecare va ajunge acolo, unde puterile sale sunt în stare să-l ducă.

Obicinuiții drumeți au o trais'ă cu merinde pentru ei. — Scriitorii însă ca și în străvechiul vis biblic, trebuie să poarte pe frunte azimile din care paserile cerului și flămânzii lumii vin și pradă.

Vom da tot ce avem mai bun, și vom da până ce prin puterea altora, darul nostru va fi de prisos.

Inelul cu piatra de rubin

În capul scârilor, doctorul se opri obosit. Aerul primăvăratec de afară, păru divin parfumat după mirosul de eter, clorofom, sânge și iod, respirat două ceasuri în șir în sălile dreptunghiulare și albe cu paturi de răniți.

O pasere ciripi îndrăzneală pe treptele cenușii de piatră. Gaze cu aripele punctate negru și roșu alergau pe lespezile încălzite de soare. O petunie pierdută, se ofilea strivită de pași. Doctorul vru să coboare. Îl cheama în față alele cu nisipul jilav, arbuștii cu mugurii abia pesniți, zambilele timpuriu înflorite.

Dar medicinistul îl opri, ștergându-și o urmă invizibilă de praf, de pe mâneca tunicei elegante.

— Mai avem încă trei răniți, domnule Maior. Într'o sală de jos... Cei mai gravi... Sunt cazuri interesante.

Studentul rosti ultimile cuvinte cu o nuanță de mândrie în glas. Ca orice începător entuziast, se vedea că apreciază „cazurile interesante“.

Maiorul se resemnă. Ar fi dorit mai degrabă umbra aleelor, parfumul de zambile și câteva clipe de hodină, înfund, pe banca de sub molizii cu miros tare de rășină. Dar dorințele demult nu mai aveau decât o însemnătate accesorie. Pentru a amâna însă și ultima corvată, deschise port-țigaretul.

— Fumăm mai întâi. Asta liniștește nervii...

Studentul îndrăzni cu greu să aprindă una, salutând prompt, cu spinarea încovoiată, încântat de familiaritatea noului șef. „Cu asta o să meargă ușor“, — își zise, și mulțumit zâmbi fără voie, dimineții însorite, pădurei de brad, cerului albastru, primăverii. Pentru a câștiga mai repede încrederea noului comandant se simți dator să amintească iarăși cele trei „cazuri interesante“. Doi cu leziuni grave la cap, orbi. Celalt operat a cincea oară, fără nădejde aproape.

— Înainte de a pleca la Corp, domnul Colonel i-a scos dintr'o rană pros operată la ambulanță, bucăți de postav și un colț de fotografie. O ținea la piept... S'au ivit complicații. Acum nu scapă decât dacă încercați o operație îndrăzneală. Domnul Colonel, spunea că numai dumnevoastră, un specialist, veți reuși poate...

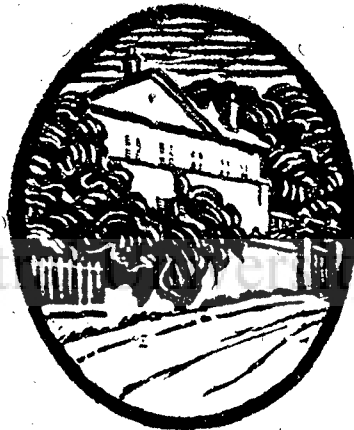
Inventase această apreciere a Colonelului, doar pentru a-și asigura statornic simpatia noului medic. În scurta-i experiență, începătorul învățase că oricât de stângace ar fi o lingușire, întotdeauna încântă vanitatea șefilor.

Maiorul însă, dădu nepăsător din umeri.

Venit de la o ambulanță imediat din deșul frontului, acest spital adăpostit în hotelurile unei stațiuni balneare, la 50 de kilometri de linia focului, departe de chaoticul bombardament al artileriei, i se părea aproape un lăcaș de lux și repaos. Acolo lăsase câteva corturi de pânză, răniți cari mureau pe targă sau sub cuțit, pe masa improvizată de scânduri. Rănilile erau încă murdare de țărână, bolnavii cu ochii turburi de spaimă, toate se petreceau veriginos într'o înfrigurare întreținută de clănțănitul vecinic apropiat al mitralierelor.

Aici găsisse săli luminoase, instrumente sterilizate în aparate strălucitoare de nichel, paturi cu lămpă albă, unde răniții întorși de la noroiul șanțurilor se cufundau cu voluptate.

Surorile de caritate purtau în buzunările șorturilor ultimile ro-

mane franțuzești cu coperta galbenă, de la Cartierul Diviziei vecine, ofițerii cu uniformele încâtăramate în curelele noi, treceau călări pe cai cu îngrijire lustruiți, fumau țigări aurite, puteau râde cu veselie și nepăsare.

Cei două sute de bolnavi cercetați până acum erau în preajma convalescenței. „Cazurile grave“ nu putea exista de cât în imaginația juvenilă a începătorului. Cei gravi muriseră pe drum, sau la primele ambulanțe. Dar studentul se încapățină să-și apere sala favorită.

— Dacă încercați după masă operația, poate scapă. N'aveți idee ce interesant e numărul 3 7... Se spune că s'a luptat ca un brav. Nu se desparte de fotografia unei femei. Primește dela dânsa la fiecare trei zile câte o scrisoare. I-le trimite la urmă, de la regiment. Dar nu vrea să răspundă... Nu poate scrie și nu lasă pe alții, zice să n'o înspăimânte... E un om tare, domnule Maior! Poate-i redați viața... Doctorul se hotărâ, dezarmat de romantica însuflețire a tânărului. Aruncă țigarea.

— Să-ți vedem dar eroul...

Medicinistul încântat o luă înainte, dealungul culcușului. O infirmieră cochetă în șortul alb răsări de undeva și pași în urmă, în vârful pantofilor. În dosul unei uși se auzi o frântură de cântec. Alături gemete. Câți-va bolnavi, în halaturi, fumau în fund, pe o bancă. Studentul pășea sigur, aproape cu autoritate ca într'un domeniu unde se simte atotputernic. Totuși în fața uzei, deschizând, se înclină lipit de ușor, făcând loc șefului cu un respect exagerat. Doctorul își zâmbi singur, răutăcios, ca întotdeauna când surprindea o slăbiciune: — „asta ajunge departe“.

Cei doi răniți cu fruntea înfășurată în bandagii enorme, nu se mișcară la vuetul pașilor. Poate nici nu auzeau șgomotul. Poate resemnați vecinicului întunec nu mai găseau demult interesant să afle ce se petrece în jurul lor. În cele două paturi lipite lângă fereastră păreau două momâi monstruoase, înțepenite sub cerșafuri și lipsite de viață. Prin geamul deschis, aerul năvălea fraged și rece; dar bolnavii îl respirau înăbușit prin filtrul iodofomat al bandajelor. Un cais își scutura pe pervaz florile roze' svărlite de-o slabă adiere. În anticamera morții nimeni însă nu lua seamă că afară e primăvară. Ori poate o vedea numai rănitul dintr-al treilea pat. Căci ochii acestuia forsforescenți de durere, negri și mistuiți sub fruntea palidă, priveau neclintit, undeva afară, în albastrul fără nor al cerului, printre crengile caisului cu flori trandafirii, unde zumzăiau albinele. Măinile întinse dealungul cerșafului, golite de sânge și cadaverice, schițau abia îndrăsnit gestul unei desmierdări pentru o vedenie absentă; desmierdarea murea însă neputincioasă în vârful degetelor. Ecolul pașilor îl lăsă strein. Prive-liștea de dincolo de ziduri, îi adunase parcă hipnotizat, tot restul pălpăirei de viață care nu fugise încă prin vinele deschise.

Rănitul nu tresări decât atunci când doctorul îi prinse mâna și cu automata obicinunță a meseriei îi pipăi pulsul. Atunci închise ploapele. Smuls din visare răspunse cu un gamăt slab, ca un scâncet timid de copil.

Maiorul se plecă să-i rostească convenționala formulă de încurajare, repetată de sute de ori, la căpătâiul a sute de muribunzi.

Dar glasul îi muri pe buze. Scăpă brațul rănitului și înăbușit de emoție se sprijini de fiarele patului, mai palid de cât muribundul. Cu degetele dușe la frunte încercă zădarnic să alunge o apariție imposibilă. În sala aceea, pe patu

de moarte, regăsea singurul om pe care n'ar fi gândit să-l mai întâlnească nicări, niciodată.

Studentul crezu că e nevoie de o lămurire și se apropie așteptând. Cu un semn abia văzut arată măsura unde între flacoanele de medicamente, rezemată de perete, în fotografia cu cartonul sfâșiat și pătată de sânge, o femeie surâdea serafic pachetului de scrisori din față. Tânărul zâmbi satisfăcut. Povestirea lui se dovedea întemeiată. Doctorul se putea convinge că la capul muribundului veghează umbra unei femei... Dar doctorul își trecu rătăcit privirea dela rânit la fotografie și de aici iarăși la pachetul de scrisori. Bolnavul deschise ochii, clipi și pupilele i se dilatară deodată de spaimă. Il recunosc. Iar în minte-i născu brusc teama unei halucinații care nu putea însemna decât începutul delirului, agonia și pe urmă debunăseama moartea. Vru să ridice mâna pentru a pipăi arătarea. Dar mâna refuză și căzu inertă.

Se strânse sub pânzele albe și așteaptă cu respirația tăiată. Tăcea cu gematul inabușit în gât. Tăcea și doctorul. Tăceau nedumeriți acum și studentul și infirmiera cu buzele roșii. Așteptau cu toții ceva. Nimeni nu știa ce. În cameră cutreeră un fior nehotărât ca o presimțire. Un orb neliniștit înalță capul uriaș și fără figură dintre perne. Întrebă ceva surd în mormanul de pânze. Un fluture, — cel dintâi — intră vesel pe geam, sbură în zigzag deasupra paturilor, își tremură umbra aripelor pe obrazul fără sânge al muribundului. Toți urmăriră fără voie câteva clipe sborul vioi al insectei. Apoi fluturii ieși din nou pe fereastra deschisă. Orbul, necăpătând nici un răspuns își îngropă capul în așternut. Nu se mai auzi decât tictacul abia distinct al unui ceasornic, și departe, undeva în pădure, chemare intermitentă a unei goarne. Celalt orb plânse prin somn...

Când Maiorul se întoarse în camera ce bagajele nedesfăcute încă, studentul coborâ în grădina întristat. Bucuria de adineori se risipise. Doctorul cel nou se arată capricios și ascuns. În scena neînțeleasă din sala muribunzilor, bănuia vre'o vină necunoscută, vre'o abatere neobservată dela regulament, vre'o greșală în îngrijirea bolnavului, și tăcerea încăpăținată a doctorului care nu-și arătase cel puțin nemulțumirea, îl neliniștea mai grozav decât cea mai aspră observație. Prevedea deacum noi neajunsuri. „De pe front toți se întorc maniaci“. Și asta se întâmpla

DRAGOSTE

*Te cuget — și nu pot să te pătrund;
Dar când lumina ochilor mi-o 'ntuneci
Cu valurile părului profund*

*Și 'n brațele 'ncordate de avânt
Cu mlădieri șerpuitoare 'mi luneci,
Mă sgudui tot, orbit, și mă frământ.*

*Ca pomu 'n care chiuie o furtună
Cutremurat din vârf până 'n pământ
Sărmanul cuget — cum mi-ar fi mai bună*

*Mereu pregetătoarea lui povață
Când coardele simfiriei îmi răsună
De adâncă și vijelioasă viață?*

*Dă-mi ochii sfinți și sânul blestemat
Amestec ce mă arde și mă 'nghiață.
Un zeu și un diavol s'au îngemănat.*

*Și-au măsurat puteri nemăsurate
În lutul scump din care te-au creiat.
Femeie tu, amară voluptate,*

*În tine simt, haotic și durut,
Cercatele 'ntrebări nedeslegate.
Nu vreau să te 'nțeleg; — în van am
vrut; —*

*Dar le trăiești, m'absorb și le pătrund
Când te sărut — și le sărut când te sărut,
Și, dus de mii de sărutări, m'afund*

*Ca într'un haos luminat de stele
Ce isvorăsc din noaptea fără fund.
Asemenea săruturilor mele*

Nichifor Crainic

tocmai acum, când era masa de Joi la Cartierul Diviziei, și când Domna General îl invitase să acompanieze câteva romane noi la vioară. Petrecerile făgăduite se îndepărtau... Figura tinerească se îmbufnă într'o supărare de copil căruia i se răpește o jucărie dorită. Iar pentru a-și răzbuna desamărgirea, aleargă să vestească colegilor, infirmierelor și surorilor de caritate că Medicul venit de pe front e fără îndoială un maniac, dacă nu cumva mai rău...

De sus, dela fereastră, Maiorul îl zări trecând grăbit pe aleie spre pavilioanele de unde se așteptau risete femești și suspinul unui trîl de flaut.

Pavilioanele acestea noi nu le recunoaștea doctorul. Dar restul decorului îi era dureros de familiar. Și cărările cu nisipul netezit, și bazenurile pe jumătate secate și pădurea de brad prăvălată până sub stâncile râului. După cinci ani, vagăuna aceasta de munte, unde i se surpase deodată toată fericirea,

il chemase asemeni unui tainic destin pentru a-l amesteca și la ultimul desnodământ. Cu fruntea încleștată în pumni, cu coatele rezemate în pervazul dur, încerca să-și alunge amintirile. Ele se întorceau însă îndărătnic, năvălind odată cu mirosul aspru de rășină, care-i scormonea plămâni ca o mână ce sfâșie o dureroasă rană. În același parc, în același alei, la picioarele aceluiași pini cu acele brumate, unde se soreau acum convalescenții cu fețele supte; rătăcise înebunit în noaptea aceea când femeia care surâdea serafic pe cartonul fotografiei de la căpătâiul rânitului, și dânsul, muribundul de jos, îi călcaseră în picioare viața. Întâmplarea neghioabă îi pusese în seara aceea în mână scrisorile lor; unde încrederea lui naivă era subiect de răutăcioase aluzii.

Urzeala aceea de minciuni cari durau de o lună, îi apăruse de odată pe neașteptate, monstruoasă și brutală. Femeia, singura de care nu se îndoiește niciodată, îl înșelase cu cel dintâi venit, cu un ofițer pudrat și cu părul cleios de brillianțină, sec și preocupat doar de ultimele romane de varietate, de cai, de câini și de scrimă. Zădarnic încercase să priceapă. Cu fălcile încleștate rătăcise în întunec, întrebandu-se de ce, de ce? Și sus orchestra cânta, lumea putea fi încă veselă, ferestrele cazinoului vărsau valuri de lumină peste cetina brazilor... Viața și-o urase apoi cenușie. Scârba și dorința îi chinuise nopțile. Fiecare surâs, fie care gest al unei femei întâlnite îi trezea amintirea ei. Carnea lui o dorea. Se trezise de atâtea ori așteptând-o! În speranța că se va întoarce. Se coborise și până acolo. După patru ani, nu începuse să uite decât atunci când îmbrăcând uniforma și chemat să scormonească cu fierul cuțitelor rănile altora, durerea și-o topise absorbită de alte suferinți mai imediate și de permanenta vecinătate a morții. În dimineața aceea chiar, apropiindu-se pe șosea de locurile a căror amintire numai, îi ciispa, altădată pumnii, pândindu-și bănuitor emoțiile, cu bucurie înțelese că înșfârșit trecutul era mort. Nu mai simțise nimic alt, decât tristețea pe care o dă întotdeauna întoarcerea în aceleași ținuturi cunoscute odinioară; unde un copac mai îmbătrânit, o schimbare neînsemnată, o stâncă prăvalată de la locul ei, jalonează melancolic trecerea anilor. Se simțea tare. Vindecat. Iar primăvara îi în mugurise în suflet nădejdi noi, pentru o altă viață începută dela

capăt, cât de târziu, și cât de sărăcicioasă de acum în bucurii.

Cu un ceas înainte, gândise să coboare scările, să treacă pe sub fiecare copac, pe fiecare cărare unde gemuse atunci, pentru a-și cerceta încă odată cicatricile. Le credea închise pentru totdeauna.

... Și jos, în patul celor cari își așteaptă moartea, se întâlnise față în față cu el, vinovatul, singurul vinovat. Tot ce clădise zi cu zi se prăvălise deodată. Toată uitarea se dovedea amăgitoare. O simțise într-o singură clipă. O simțea și acum, la gândul că după cinci ani, fericirea lor dura încă, pe când a lui trecuse ca fluturile de adineori după câteva pălpări. După cinci ani, pe celalt ea îl iubea încă tot atât de pătimaș ca în cel dintâi ceas; o dovedea vrafal de scrisori „trimis la fiecare trei zile“. După cinci ani, celalt, era încă mistuit într'atâta de dorința ei, pentru a nu se despărți nici în pragul morții de nemernica fotografie ce-și lăsase bucăți de carton în rana de care murea acum. Pe dânsul îl uitaseră de atunci... Amintirea lui nu le turburaseră fără îndoială nopțile lor. Intre dânșii, între săruturile lor, între îmbrățișările din fiecare ceas, umbra lui nu apăruse niciodată ca o îndepărtată mustrare...

Dar acum dânsul murea jos. Il vor îngropa, după o simplă înregistrare în condicile cu tartășele verzi. Va putrezi. Și ea zădarnic îl va aștepta lacomă de sărutări, mistuită în așternutul unde va dormi deacum singură, singură, singură.

Doctorul ușurat respiră și răsă răutăcios.

Primăvara cu mugurii plesniți de viața cea nouă, cu florile de cais, cu seva întinerită care pulsează pretutindeni în ierburi și vietăți, îi păru deodată sălbatică și superbă. El va respira și mâine mirosul puternic de rășină care-i îndurerează astăzi plămâni, celalt va amuți sub pământ. La ce-i va fi servit că i-a furat fericirea?

Mâinele ei calde, cu puful blond care se sburlește voluptuos în nopțile de iubire, în van se vor întinde îmbrățișând deacum înainte o umbră. Celalt nu se va mai întoarce. De acolo, nu se întoarce niciodată nimeni.

Iar atunci, când celalt va fi fost plâns îndestul, singurătatea va începe s'o doară. Iși va aminti și de dânsul. Nu se poate să nu-și amintească. Il va dori poate. Într-o noapte dintracelea când femeile nu nu pot îndura tăcerea și solitudinea, va veni el. se va strecura pe ușe ca un demult așteptat, îi va cuprinde încet capul în mâini, și

PLIMBARE

de Alfred Mombert.

Ei trec prin verdele grădinei.
Paseri cântă și flori înfloresc.

Un bărbat și un copil tăcut.
Ei sorb cu sete-al primăverii vânt.

Mirat copilul se oprește:
„Eu cred că pot vedea pe mama...“

Ei își țintesc privirea'n iarbă...
Paseri cântă și flori înfloresc.

trad. de L. B.

va erta, va uita, vor plânge uitând împreună. Fericirea lor mai poate învia încă. Dar pentru aceasta celalt trebuie să fie mort, putrezit de mult, trecut în rândul umbrelor.

Doctorul se desprinsese dela fe-reastră înviorat.

Coborâ scările cu fața luminată. Bătu pe umeri studentul cu o familiaritate părintească și fericită. Fredonă o frântură de romanță.

Cercetă bolnavii, împărțind nădejdi fiecăruia. Prin săli trecu ca o suflare de speranță, și ochi răniților îl însoțiră din paturi spre ușă, bucurosi și înmuiați de recunoștință.

În camera muribunzilor intră cu umerii îndreptați voinicește. În-târzie lângă orbi.

Aduse cu el un val de lumină. Povesti primăvară deafară. Le aminti că știința face minuni, și o minune le va reda cu siguranță vederea mâine. Orbii ascultau nemișcați. În căpetele ascunse sub tampoanele de vată, începea să incolțească vecinic omenească încredere în supra-omeneștile minuni.

Celalt asculta cu mâinile palide întinse dealungul cerșafului alb. Cu ochii infipți idărătnic în bucata de mătase a cerului, începu la rândul să spere. Cu ultima desnădejde se acăța de gândul că poate „el“ va erta, că poate îl va înăbuși umilit sub o mărinimie generoasă, că poate își va stoarce toate resursele științei pentru a-i dărui ca unui netrebnic viața de care i-e sete, de care nu vrea să se despartă, de care are nevoie pentru ea, numai pentru ea. Și privind albastrul de cleștar al cerului, ramura legănată de vânt a caisului, sorbind cu nările lacome șuvoiul răcoritor de aer, muribundul speră laolaltă cu orbii.

Doctorul se opri în față, îi prinse mâna grea, număra bătăile și nu-și putu înăbuși bucuria când le simți neregulate și șovăelnice, slaba pulsație a ultimului rest de viață care se topea în fiece clipă. O lăsă să

AȘ VREA SĂ FIU FRĂGAR

— Szép Ernő —

Aș vrea să fiu frăgar enorm,
Ca'n scuturare,
Cu fragi
Copiii 'ntregei lumi să-i satur...

Aș vrea să scutur sărutări
Pe buza arsă-a celor, care trec,
Să scutur cornuri bieților flămânzi,
Și inimă bogaților...

VASILE AL-GEORGE.

cadă. Pe cerșaful alb, întinse dealungul trupului și inerte, păreau acum două mâini de mort, două mâini ale cadavrelor care va fi mâine. În paloarea de ceară strălucă viu o singură picătură de sânge, rubinul dela inelul din mâna stângă. Doctorul îl recunoscă. Era inelul ei. Acel pe care-l dăruise el, pe care îl purtase dânsa, atunci, așa de demult, când credeau amândoi în vecinicia iubirii lor. Muribundul îi ghici privirea. Poate știa. Căci încerca să ascundă mâna sub pânză. Dar mâna nu se supuse și inelul străluci mai departe, picătură încheată de sânge, pe degetul de ceară. În ochii rănitului țigniră lacrimi rotunde și se rostogoliră pe obraji uscați.

Atunci doctorul se întoarse către student, și rosti apăsător, ca nu cumva să-i scape muribundului vr'un cuvânt.

— Nu mai încercem nimic. E condamnat... Maine...

Și întoarse spatele.

Coborînd scările, întinse tinărului o țigare și, ca și cum și-ar fi adus aminte de o hotărîre neînsemnată, adăogă:

— După ce se termină cu 37 îmi aduceți mie fotografia, scrisorile și inelul de pe pe deget. O să le trimit eu femeii. O cunosc...

Apoi coborî și începu liniștit să se plimbe pe aleele cu nisipul stropit. Convalescenții cântau undeva, sub pădure.

Vântul ninse flori albe. Rupse o sâmbilă, și sorbind însetat, cu ochii închiși, parfumul amețitor, întâia vară după cinci ani, surăse zilei de mâne cu încredere.

Cezar Petrescu.

SOLDATUL CRISTEA.

(INVIEREA)

O noapte când întreaga primăvară
Se revărsase 'n flori de ghiocci,
Am auzit cum țiuitul de ghiulele
În dangăt greu de clopot iar schimbase.
Atuncia înainte-mi s'a oprit
Aproapele — din suferinți
Soldatul liniștit.

El care mâncase din gamelele noastre
Et a cărui pâine o mâncasem
Desculț purta încă rosătura cizmilor.

După ce cu sudoare în frunte
Îi adâncisem groapă de vesnicie
Astupând cu o marmură somnul lui în munte,
Ce căuta în sanțul din câmpie?
Prin arătarea lui ca prin ceață
Vedeam coastele pământului — și o stea.
Domol de mine s'a apropiat
Cercetam să nu fiu în visare nebună.
Depart e auzeam cum tunurile tună
Și simțeam atât de bine toate
Țărâmul sur în ultima bătăie a lunii
Adăpostul licurind sârme ghimpa'e
Și cerul albastru cum e pielea prunii.
Cerul — de stele ca de sulife străpuns.

În alți ani pe vremea asta la sat
Copii în mâini eu sălcii mugurite
Cântau — osana — celui înviat —

„De unde vii“ l'am cercetat — nu știi
Ce poți să pați — când află căpitanii
Lipsești deatâta vreme! — Dar chiar eu.
V'am povestit a lui înmormântare

Șoptit-a el: Am fost la Dumnezeu;
Întâi o negură mă coprinsese
Și negura lumină s'a făcut
Cum ași privi în soare — am zărit
Tot drumul cum veneau pe nori
Ca pe o targă moale — duși de îngeri mulți soldați
Din toate armatele, din lume adunați.
Și tatăl cerului, la sânul lui
Pe cât de proști și păduchioși strângea
Mai bun — cu cât a fost viața mai rea
De-s schiopi ngenunchiau fără durere
Cei fără câte-un braț — s'alăturau

Și două mâini în rugă împreunau
Înrând pe acelaș drum în rai
Și cei viteji de moarte dătători
Leoarcă de sânge, roși ca roșii flori,
Și cei în lanțuri încă ferecați
Pentru rădare sau ca pildă împuşcați.

O — mulți până la porțile cerești
Țineau încă în mâna înclestată
Mâner de sabie sau o granată
Și buzele albastre supte
Purtau iujurături de lupte
Și vorbe de iubire — mamă — tată.

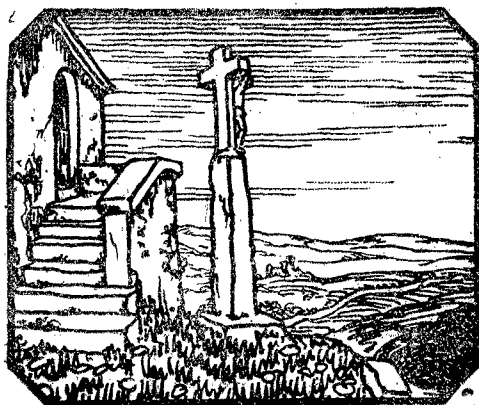
Dar razele Dumnezeirii
Îi curățau de țărna amintirii
Și îi vedeam cum urcă în neștire
Din sutele de mii de imitare
De pe planeta noastră blestemată.

Moșneagul cerului se tânguia:
— Am risipit cu pumnii stele
Am plămădit pământul și era
Atât de bun, cu păsări, flori și câte cele...
Copilul meu n'a pățimit destul?
Învățătură moartea lui n'a fost?

— Tăceam și plecam capul ca un prost.
Și pricepeam — ce'ndepărlat vorbeș e!
Zicând, aproapele mai mult de cât pe tine îl iubește!
N'ați înțeles că toții sunteți frați
Chiar dacă aveți altă haină de soldați?

Iar cei ce'ndură hिनurile vieții
Când pâinea nu din ori ce zi mănâncă
De-am zis că este însuși trupul meu
Aflați căi numa: putrezirea voastră
E carne de prietin și dușman
Crescută pe acelaș spic de grâu
Și frământată de acelaș greu.

În ceața plumburitei dimineții
M'am trezit singur dintr'o dată
Vedeam prin sârma — lăcrimată
În mirosul de mort și giocel
Un soare nou.

LA POST.

I.

În curtea birtului „Leul de aur” stăteau de mai bine de-un ceas, inhămați caila la trei căruțe dela țară. Caila micuți, slabi, nu păreau nerăbdători, își țineau capetele plecate, obosiți, aproape durmind, iar picioarele le erau cufundate adânc în noroiul sur, cu răsuflet acriu, pișcător, care acoperea întreaga ograda birtului. În răstimpuri le șuera prin coama aspră vântul dela miază-noapte, care izvorea, tot mai întetșit, din văzduhul posomorit și rece, desprinzându-se parcă din norii întunecați ce se târau în silă de-asupra orașului.

Nerăbdători erau cei trei băețași, între doisprezece și patrusprezece ani, care ședeau pe scândura ce servea drept capră în cele trei căruțe, cu hățurile într-o mână, cu biciul în cealaltă, cu obrăjorii învineți de frig, cu nasul roșu, cu ochii înlăcrimați, cu căciunile rotunde, albe, trase adânc pe urechi. Aruncau în toată clipa ochii spre fereștile murdare dela o sală a birtului, și din când în când, vr'unul din cei trei zicea:

— Nu se mișcă nici acum!

— Nu! răspundeau repede ceilalți.

Și de câte ori schimbau vorbele acestea, se mișcau pe scândurile lor pentru a se învăli mai bine în toalele roase, apoi își strângeau subsuoară hățurile și codoriștea biciului, și-și frecau palmile, suflând în pumnișorii lor roșii-vineți, să se încălzească.

Cădea inserarea; subt șoproanele din curte nu mai erau decât două căruțe, deși au fost ticsite peste zi, fiind zi de târg la oraș; drumetșii se grăbiră să plece din bună vreme: drumurile erau rele și desfundate, și cât ce cădea noaptea, un întuneric să-l tai cu cuțitul. Era pela mijlocul lui Noemvrie.

— Iată-i că se ridică! se auzi deodată vesel, glasul unuia din băeți.

Dar nădejdea lor fu zadarnică: în birt se aprinseră lămpile și la lumina lor băeții zăriră pe cei trei

preoți stând în picioare, lângă masă. De mult stăteau așa, dar în inserarea ce cădea tot mai greu, băeții nu putură vedea deslușit ce făc cei din lăuntru.

O după amiază întreagă ținu discuția între cei trei prieteni, și nu o puteau sfârși nici acum. Deși erau din sate destul de aproape, nu se întâlniseră decât începuse mișcarea revoluționară, odată cu venirea acasă a soldaților, după prăbușirea armatei austro-ungare pe frontul italian. Deși pentru ei era limpede ce are să se întâmpe pe viitor, deși știau că România a mobilizat, că întâile trupe au trecut Carpații, și că peste două săptămâni se va ține adunarea dela Alba-Iulia, cei trei preoți erau foarte neliniștiți și părerile lor erau împărțite, asupra măsurilor care vor trebui luate, pe de-o parte pentru a nu se întinde revoluția și a nu degenera în mișcări primejdioase înfăptuirii României mai, iar pe de altă parte pentru a umple golurile lăsate în administrație prin fuga celor mai mulți slujbași unguri și de alte neamuri.

Cei ce demobilizaseră din propria voință, odată cu prăbușirea armatei Monarhiei, se inapolară în satele lor întunecați, adânc nemulțumiți și porniți spre o revoltă care părea că nu poate fi satisfăcută numai prin alungarea autorităților străine și prin înlocuirea lor cu stăpânirea românească. Cei trei preoți, trăind în mijlocul poporului, băgară de seamă că foștii soldați sunt nemulțumiți cu toate rânduielile vechi, cu oameni vechi mai ales, chiar dacă erau români, ca de pildă primarii și jurații satelor; că-i delătură pretutindenea și-i înlocuesc cu omeni ditre ei. Băgară de seamă cu durere adâncă, cu surprindere, și uneori cu disgust, că demobilizații privesc cu o ură, nedefinită încă, mai ales pe intelectuali, ca și când toți aceștia le-ar fi fost niște dușmani. Auziră că, din câteva sate, chiar preoții și învățătorii au trebuit să fugă. Pe de altă parte cele mai multe slujbe administrative rămaseră goale: slujbașii streini fugiră, și se putea foarte ușor să se prăbușească întregul aparat al vieții de stat.

Doi dintre proți erau de părerea că mai mare nevoie de ajutorul lor era la oraș, să suplinească pe funcționarii fugiți; al treilea, Ion Albu, apăra morțiș punctul lui de vedere, că locul preotului nu poate fi decât în mijlocul poporului.

Cei doi, după ce se aprinseră lămpile în birt, dându-și seama că e târziu și că nesmintit trebuie

să plece, încercară pentru cea din urmă oară să-l convingă pe Ion Albu.

— Tu ai putea să înțelegi psihologia poporului în clipele de acum, îi zise părintele Marcu; „azi îi suntem străini și-i vom fi încă multă vreme. Zadarnic mai stăm în mijlocul lui: nu numai că ne încunjură și nu ne întrebă de nimic, dar ne și urăște. N'am rămas, toți trei, în câteva zile dela întoarcerea demobilizaților, fără slugi? Mai vine cineva, cu ori ce plată, să-ți de-a o mână de ajutor în economie? În sfârșit, ce s'ar putea întâmpla dacă ne ducem noi? Vor împărți moșiile pe unde sunt și se vor potoli. În schimb, noi putem fi folositori la oraș, ocupând locurile rămase goale în diferite slujbe. Vom face cât ne vor ajuta puterile. Crezi tu că în zadar vin apelurile dela cei mari să le dăm o mână de ajutor?”

— Dragă Marcule, eu rămân pe lângă hotărârea mea, răspunde liniștit Ion Albu.

„Cred că exodul la orașe a luat și până acum proporții prea mari. Sunt o mulțime de sate în care oamenii au rămas de capul lor. E adevărat ce spui că azi poporul nu ne mai ascultă, dar eu cred nu el e vinovat de starea sufletească în care a ajuns, și mai cred că criza asta va trece. Eu am o convingere: o mare parte din țaria neamului nostru în Ardeal a isvorit din buna înțelegere și încrederea împrumutată dintre preot și popor. Acum vine România-mare. Bine: eu cred că și ea trebuie să se clădească chiar dela început tot pe încrederea împrumutată dintre noi și popor. Eu înțeleg ce-mi spuneți voi; știu că pentru noi, de-acum, ar fi cu mult mai ușor să trăim ținând cutare slujbă la oraș. Am fi mai tihniți și mai liniștiți. Ne-am putea crește mai ușor copii la școală. Cunosc toate argumentele acolo care au încercat să-și legitimizeze părăsirea satelor. Dar văd cea mai mare primejdie pentru viitorul nostru dacă am lăsa, chiar acum, poporul de capul lui. Credeți că nu s'ar putea întoarce împotriva orașelor unde s'au refugiat toți împilatorii lui de pe vremuri? Credeți că l-ar impresiona faptul că în orașe sunt azăzi și români? De credeți așa, mi se pare că nu cunoașteți cât de bolnav sufletește s'a întors poporul nostru din război. Faceți ce vă place, eu n'am să vă judec. Cât mă privește, eu rămân în satul meu.

— Cuvântul tău din urmă? întrebare deodată cei doi.

— Cuvântul meu din urmă!

DESPĂRTIRE

Acum când despărțirea s'apropie, acum
Îmi pare tot mai dragă iubirea care pleacă,
Ași vrea să am putere ca s'o opresc din drum
Măcar o clipă încă, — așa vrea să ne mai facă

Să credem că norocul și dragostea-s comori
Ce nu pier niciodată. — Eu știu că pe-amândoi
Acelaș gând ne paște și-am vrea de-atâtea ori
Să-l spunem, dar nu-l spune nici unul dintre noi.

Și uite, despărțirea s'apropie mereu
Clipită cu clipită — și negrul ei pustiu
În suflete pătrunde tulburător și greu . . .
Eu plâng acum, tu poate vei plânge mai târziu.

ECATERINA PITIȘ.

Tovarășii, atinși puțin de vin, se priviră, ridicară din urmeri, și părintele Marcu nu se putu răbda să nu zică :

— Se vede că ție nu ți s'a oferit o slujbă care să-ți placă!

Ion Albu păli, își luă pălăria, și la plecare zise :

— Dacă știam că aveți astfel de bănueli nu'mi pierdeam după amiaza asta cu voi. Noapte bună!

— Stai, păcatele noaste, ce te mării, spuse celalalt preot, părintele Dumitraș, ținându-i drumul. „Am auzit și noi! Dar, dec'ai fi vrut să vii la oraș, ți-am fi găsit noi un loc.”

— Mă mir cum voi, care mă cunoașteți, puteți crede ori ce svon. Dacă aș voi să-mi părăsesc satul, frate-meu, avocatul, nu e subprefect? Aș avea lipsă de ajutorul vostru sau al altuia strein?

Și Ion Albu eși urmat de ceilalți doi. Se urcă fiecare în căruța lui, spre marea ușurare a celor trei băețași. Căii își descleștară picioarele din glod, își mișcară urechile păroase, și căruțele porniră. În curând se pierdură în noaptea care căzuse grea, și prin care șuera ajiarnă și a pustiu vântul dela miază noapte.

II.

Când se apropie de satul lui, Ion Albu auzi pușcături tot mai dese, tot mai clare. De vr'o săptămână, decând se înființase o gardă națională locală, nopțiile fură liniștite. Părintele Albu nu putea pricepe ce să însemne descărcăturile aceste de arme. Tot la cinci minute băe-

țeșul care mâna caii, ținând locul slugii, își întorcea capul, mai mult însuflețit parcă decât neliniștit, și întreba :

— Ai auzit?

Dup'un răstimp preotul întreabă așa ca pentru el :

— Ce poate fi? Ce s'a întâmplat?

— Mi se pare că Dinu Natului se ține de cuvânt, răspunse c'un fel de mândrie băețeșul.

Ion Albu rămase pe-o clipă zăpăcit. Dinu Natului? dar' acesta încă nu se întoarsese de pe front. Era, și înainte de războiu, cel dintâi bătaș din sat, un om care aprindea o ceartă cu bătae cu ușurința cu care alt om aprindea un chibrit.

— Ce vorbești? Gheorghită, a Natului încă nu s'a întors din bătae, zise preotul, incredințat că băețeșul vorbește iac'așa să nu tacă.

— S'a întors părinte, începu Gheorghită însuflețit. „Ieri dimineață s'a trezit Vuța cu el. A venit cu pușca în spate și n'a vrut s'o dea gardiștilor. A zis că ei sunt nește proști care se fac iar cătane, pe când trebuie să facă revoluție.”

Gheorghită tăcu, foarte mândru de ceea ce împărțise părintelui.

— „L'ai văzut și tu?” îl întreabă Ion Albu.

— Da, l'am văzut și l'am auzit când a spus că el va face revoluția. Îl ascultau vr'o cincizeci de oameni.

Pușcăturile se mai răriră. Intrară în sat. Preotul se gândea : Cum de n'a putut afla nimic despre în-

toarcerea lui Dinu? Simți din nou cum îi învălue sufletul o întristare adâncă ce nu-l mai părăsea de câteva săptămâni : poporul se fe-rește de el, se instrăinează din zi în zi.

Acasă o află pe preuteasa înspămiântată, și pe slujnică cu o privire de părea că vrea să între în sufletul celor doi soți, să știe ce se petrece în ei. Din fața, din ochii ei se putea citi cu cât neastâmpăr încordat ar vrea ea să cunoască ce crede acum popa și preuteasa, pentruca îndată să poată eși la porțiță să-i spună celui dintâi venit. Si parcă ar fi dorit ca popa și preuteasa să se teamă de cele ce se întâmpla sera în sat. Le dorea răul? Nu! Dar era ceva din nebunia aceea molipsitoare a vremilor tulburi când, instinctiv, o clasă socială simpatizează cu cei din clasa sa, și dujmănește pe cei din o clasă socială mai înaltă.

Preotul o trimise însă la bucătărie, și închise ușa.

Preuteasa, abea putându-se stăpâni din plâns, începu să-i spună cele petrecute în sat. Băețeșul Gheorghită avusese dreptate : Dinu Natului se apucase de .. revoluție.

Notarul din sat, un ovrei, fugise odată cu jandarmii, la sosirea celui dintâi transport de demobilizați. Cancelaria notarială rămase pustie, dar oamenii aveau zilnic nevoii de limpezit la primărie. Cum demobilizații scoaseră din slujbă și pe primarul cel vechiu, și pe casier, precum și pe toți slujbașii care se pricepeau la câte ceva, și-i înlocuiră cu oameni de-ai lor, nu mai era nime în toată primăria care să știe face o scrisoare de care era nevoie. Vr'o câțiva demobilizați, fini de-ai părintelui, l-au rugat pe Albu, după ce au văzut că lucrurile se'ncurcă rău, să le fie el notar. Preotul a primit, știind că ntr'adevăr poate să le fie de folos. Își aduse un ajutor, un învățător pensionat, în cancelarie, și lucrurile începuseră să meargă bine.

Când, satul se trezi cu Dinu Natului, numai decât două vorbe cutrierară satul și-l puseră în fierbere : dela primărie nu s'au dat toți banii pentru familiile celor duși în războiu, și nu s'a plătit nimic din ajutoarele date de „țară” pentru cei demobilizați. El Dinu, — a văzut cu ochii cum s'au împărțit într'alte sate. Ai lor i-a mâncat popa și cu ajutorul lui din cancelarie.

Ieri începu să umbe vestea și azi, după amiazi, satul întreg, în frunte cu Dinu, a tăbărat asupra primăriei. Ajutorul, dascălul pensionat, a scăpat printr'o spărtură

a gardului din grădina cancelariei, fugind înainte de a-l tăbări mulțimea. Nime nu l-a mai văzut de atunci. Poporul a spart, a jefuit și acum cancelaria e ca o casă pustie; n'are uși, n'are ferești. Bani n'au găsit. De-acolo au venit înaintea caselor parohiale.

Ce i-a fost dat preutesei să audă atunci, nu mai cutează să-i spună părintelui. Acum plânge înăbușit, plânge de rușine, și de durere. E aproape de cincizeci de ani preuteasa Maria, părintele apropie șazecei, dar amândoi, cum plâng acum încet, par niște copii, pe care cineva i-a întristat de moarte.

Părintele Ion Albu sosise târziu, și până când preuteasa îi povesti cele întâmplare, se făcu și mai târziu. Se apropia miezul nopții, când printre șuerele vântului, se auzi de-odată un pocnet sec, o descărcare de armă, apoi a doua, a treia, apoi tot mai multe și o larmă care tot se apropia, din spre birtul satului.

Cei doi soți se priviră.

— „Vin aici“ șopti cu spaimă preuteasa.

— „Doar' nu vor fi înebunit de tot“ răspunse preotul cu o voce înăsprită de-odată.

Dar larma se tot apropia și, undeva mai departe, detunăturile de armă se înmulțeau.

Preotul stânse luminarea, luă pe preuteasă de mână și trecură într-o cameră ale cărei ferești răspundeau în grădină. Așa închiseră ușa și auziră un țincănit de geamuri sparte, și ceva greu rostogolindu-se în camera din care eșiseră.

— „Ne sparg fereștile“ șopti preuteasa. „Nu trebuie să-i lăsăm“, și ea voi să deschidă ușa.

— Rămâi liniștită Marie. Las' să le spargă! zise preotul.

— Dar, omule, suntem în caz de iarnă și nu se găsește sticlă nicăiri.

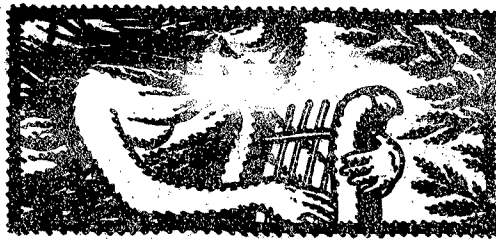
Rând pe rând țincăniră toate geamurile din spre stradă. Larma se potoli după cel din urmă zuruie de sticlă spartă.

Nu peste mult nu se mai auzi nimic în uliță.

III.

Subprefectul, fratele părintelui Albu, se urcă mănios în automobilul care-l aștepta înaintea casei parohiale. Dar când văzu, a doua oră, fereștile dinspre stradă lipite toate cu hârtie de gazetă, se coborî și se apropie din nou de cei doi soți.

— Te rog pentru cea din urmă oră, să mă ascultați: Lasă-i aici pe păcătoșii ăștea și vino cu mine.

REVERIE FUNEBRĂ

Ca mâini mă pierd și eu, curmându-mi cântul...
 Pribeag, m'oiu stânge 'ntr'un amurg de ghiță...
 Bland mă va 'nchide groapa mea răzleață —
 La cap mi-or plânge ploile și vântul — —

Ca pe un tort m'a destrăma mormântul...
 Flămânde rădăcini m'or strange 'n brață:
 din morta-mi vlagă plante-or bea viață —
 setos m'a suga 'n porii săi pământul:

Cu seva lui din brazdă 'n brazdă-oiu trece —:
 în spice blonde-am să răsar sub soare
 Sau mă voi face: mugur, frunză, floare...

Cu sete voi sorbi lumina clară,
 Pân 'ce răscoptul rod o să plece —
 Și m'a primi pământul negru iară...

GEORGE VOEVIDCA.

Aici nici viața nu ți-o ai în siguranță.

— Nu pot, răspunse preotul.

— Și nu te învoești nici să le dau pedeapsa meritată?

— Nu.

— Atunci, Dunezeu să te mai înțeleagă. După ce ți s'au suit în cap, nu știu ce crezi că vei mai putea face cu ei. Dar' îți spun, dacă nu-i pedepsesc întâia oară, adoua oară nu voi mai putea.

— Nici nu ți voiu cere.

Subprefectul se urcă în mașina care începu să bubue și porni, improșcând până departe cu tină.

Trecură două săptămâni. Părintelui Albu nu-i mai zise nime o vorbă legănată; parochienii săi îl încunjurau c'un fel de sfială; îi dădeau bunăziua de departe, cu ochii în pământ. Nime nu cuteza când trecea pe drum, să se uite la casa parohială, oarbă acum. Dar la biserică nu mai veneau decât câteva bătrâne.

Preotul îmbătrânise în câteva zile ca mai înainte în câțiva ani. Locuia cu preuteasa în odăița ale carei geamuri răspundeau în grădină. Slujnica le umbla în voie, cu ochii în pământ. La patru zile după „revoluția“ lui Dinu, primarul fu chemat la oraș să i se plătească ajutoarele pentru demobilizați. Satul întreg era acum tăcut și rușinat. Poate din pricina asta bărbații nu mai calcau pragul bisericii; nici chiar epitropii; nu se

aflase în sat om care, în toiu ne-bunie, să-i fi ținut partea părintelui.

Cei doi soți vorbeau puțin. Sufereau amândoi, dar poate suferința era mai grea pentru preuteasa. Ea nu se putea gândi ca Ion Albu că poporul acesta s'a înapoiat bolnav din războiu, ea simțea numai rușinea și desilusia după treizeci de ani de păstorie a soțului său în satul acesta, de păstorie atât de rodnică pentru sat, și nu-și putea închipui cum îl mai rabdă inima să rămână aici. Dar' nu cuteza să-i zică nimic; de trei zeci de ani n'a eșit din cuvântul lui.

După două săptămâni satul începu să fiarbă din nou. Se adunau grupuri-grupuri la primărie, pe uliți, umpleau birtul, și vorbeau cu toții de-odată, într-o larmă mare. Preotul nu umbla prin sat decât când era chemat la bolnavi. Când se apropia de grupurile de oameni aceștia tăceau, îl salutau fără să-l privească și rămăneau în liniște până ce preotul se depărta. De câteva ori lui Albu îi păru că bărbații mai în vârstă ar voi să se apropie de el, să-i spună ceva, dar' nu cutezau.

Intr'o zi, de dimineață, începură să sune clopotele, trase într-o dungă. Bărbații alergau pe uliți, cei mai mulți c'o furcă în mână, c'un topor Fugeau cu toții către hotarul satului dinspre miază-zi.

MUNȚII

În frământări aprinse, în lupte uriașe,
Unind într-o sfortăre puterea voastră toată,
Cotropitori, odată,
Ați spart pământul aspru, ce v'a ținut ca 'n fașe
În carnea lui tirană, în coaja-i milenară —
Și ați țîșnit spre cer — revolte uimitoare —
Să împietriți pe veci, în drumul către soare . . .

Ca voi, o munții mei,
Am sângerat. Zadarnic, m'am opintit mereu,
Ca dintr'o strîmtă ocnă, să salt odat' din ruine . . .
Să ies,
Să scap,
Să fug
De piedeca-mi de humă, de-al cărnii mele jug
Despotic, zilnic, slut și-omoritor de greu —
Și stăbătând în voe, nemărginirea oarbă,
Cu sufletu-mi ce totul râvnește să absoarbă,
Să mă înalț sălbatic — statornic curcubeu —
În setea-mi de mai bine,
Cu creștetul în nouri ca voi, o munții mei! . . .

A. COTRUȘ.

Albu; nu erau oamenii aceștia nici sălbătați, nici seteoși de sânge, ci bolnavi parcă după o dreptate pe care alții în a nu le-o puteau da, ei nu și-o și-au împărți, dar pe care o voiau imediată.

Preotul le vorbi, îi liniști. Aleseră comisii nouă, și din ziua aceea, vreme de patru săptămâni, Ion Albu fu tot pe drumuri: când în Aluniș, când în Curmăturaș, când la oraș, când la moșia boerească cu comisiile.

În sat, în câteva rânduri, Dinu Natu' mai încerca să vorbească

contra popii. Dar repede se găseau palme care să-i astupe gura.

După o muncă și alergare de patru săptămâni moșia se împărți, în deplină înțelegere între cele trei sate.

Iar parochienii părintelui Albu când trec pe lângă casa cu gemuri de gazetă simt cum li se tulbură firea și li se strică sufletul. În schimb îi umplu biserica, tot ca'n zi de Paști, dar adevărat e că părintele trebuie să slujească acum pe rând și în Curmătura și în Aluniș: l-au rugat așa de mult oamenii de-acolo, încât n'a putut să nu-i asculte.

I. Agârbiceanu.

De-odată porțița dela casa parohială fu isbită cu putere în lături, și trei țărani, între cari și primarul cel nou, intrară în curte.

Slujnica era îngrozită.

— Unde e părintele?

Dar ne mai așteptând răspunsul, cei trei porniră spre ușa odăiței de către grădină. Preotul le eși înainte.

— „Părinte“ zise primarul să vii numai decât cu noi. E primejdie mare. Se'ncaeră trei sate, se face un măcel de ni se duce vestea și umplem temnițele.

Toți trei păreau îngroziți. Preotul nu știa nimic din ceea ce să pregătea.

— Îți spunem pe drum. Te rugăm să vii cu noi. Căruța ne așteaptă la primărie.

Preuteasa deschise ușa voind să-l oprească. Dar când văzu hotărârea din ochii soțului său, nu mai zise nimic.

— „Sărutăm mâna“, zise primarul către preteasă. „Ne legăm noi că nu i se va întâmpla părintelui nimic.

Preotul își luă pălăria și paltonul, și plecă cu cei trei.

Pe drum primarul îi esplică în vorbe frânte, spuse într-o mare agitare, despre ce e vorba. Satul lor și încă două sate vecine, care toate trei se mărginesc cu moșia

baronului K. s'au învoit să împartă proprietatea între ele. Toate sunt lipsite de pământ. Dar trebuiau tăiate părți după dreptate, după suflete, după pluguri, după vite. S'au ales din fiecare sat câte o comisie. De-o săptămână se ceartă mereu neputând isprăvi nimic; de-o săptămână satele sunt tot mai răscolite de veștile pe care le aduc comisiile. În sfârșit azi, dimineața cei din Curmătura au eșit cu plugurile, să-și taie partea lor cu puterea. E satul cel mai mare. S'a tras clopotul într'o dungă în toate trei satele și oameni au alergat nebuni, cu pe ce-au putut pune mâna. Unii spun că încăerarea a și început.

Cei trei țărani erau foarte agitați. Cu cât îl vedeau pe preot mai liniștit, cu atât le creștea încrederea în el.

— „Așa-i dacă nu mai avem nici un om cu carte între noi“ spuse unul dintre țărani. „În Curmătura, în Aluniș nu-i nici popă nici notar, iar la noi . . .

El voi să mai spună ceva dar nu putu.

Încăerarea se începuse, într'adevăr, pe când sosiră cei patru cu căruța la moșie, dar la ivirea preotului se potolii, și oamenii din cele trei sate se adunară roată în jurul lui. Aveau dreptate părintele

CANTEC

Se vindecă inima greu
Că'n strâmtul lăcaș unde zace.
E noapte și umbră mereu,
E umbră, și umbra nu-i place
Căci umbra o doare
Și, Doamne, ce bine i-ar face
O rază de soare.

ECAT. PITIȘ.

Un Copernic al istoriei: Oswald Spengler.

La noi nu s'a scris încă nici un singur cuvânt asupra acestui mare gânditor și istoric din Germania, în jurul căruia s'au iscat discuțiuni atât de vehemente. În timpul războiului a apărut opera sa cu titlul: „*Der Untergang des Abendlandes*“, în care se profetește nici mai mult, nici mai puțin decât tragică prăbușire a apusului. Cartea e chie-mată să revoluționeze multe din ideile de azi; o autoritate ca G. Simmel a mărturisit că ar fi cea mai genială concepție despre istorie dela Hegel încoace. Spengler însuși crede că filozofia sa înlocuiește punctul de vedere ptolemeic din care se privea până acum istoria printr'unul tocmai întors: e aceeași inversiune copernicană cu care se mândrea Kant când vorbea despre teoria cunoașterii, — și cu care se afișează astăzi un Einstein enunțând relativitatea timpului și a spațiului. Cum Einstein recunoaște câțiva înaintași cari i au pregătit drumul (Lorentz, Mach și alții), — astfel își are și Spengler precursorii cari i-au netezit calea; înainte de toate Nietzsche și Chamberlain. Punctului de vedere *cronologic* din care se privea mai înainte fenomenul istoric Spengler îi substituie unul *morfologic*. Timpul își pierde importanța în favorul — eternității. Spengler privește faptele istorice oarecum sub specie aeternitatis, căutând în dosul lor ideea platonice, fenomenul arhetipic, originar, fundamental, metafizic. E o nouă aplicare a metodei întrebuintate de Goethe în științele naturale. Cronologia dispare făcând loc unor sinteze mai presus de timp; în consecință Spengler are îndrăzneala să afirme bunăoară că noi cei de astăzi suntem „contemporani“ cu alexandrinii dela sfârșitul erei clasice — prin tot felul nostru de-a fi și de-a gândi și prin aceeași soartă tragică de-a reprezenta veriga cea din urmă a unei culturi. Adâncind evenimentele până'n substratul lor metafizic, Spengler nu se sfiește să reintroducă ideea de „fatalitate“ în istorie, noțiune care se acopere mai mult cu cea a determinismului organic decât cu noțiunea de teleo-

logie. Faptele izolate, cronologice, au aproape numai importanța de *simbol* pentru ceva cu mult mai profund. Nietzsche diferențiază în cultura anticității două elemente fundamentale: „apolinicul“ și „dionisiacul“; Spengler crează niște sinteze cu mult mai largi. Pentru el anticitatea clasică e un product al apolliniculturii, iar cultura apusului a „faustescului“. Apollinicul înseamnă iubirea de măsură, logică, armonie, simetrie, mărginire; apollinicul dă naștere geometriei lui Euclid și statuei lui Praxitel; faustescul e avântul spre infinit în mic și în mare, spre dezechilibru și irațional; faustescul creiază calculul infinitezimal și „fuga“ în muzică, goticul și barocul. În cultura apusului cei doi factori creatori adeseori se întrețes. „Faust“ e lupta dintre aceste două elemente ale naturii spirituale.

Orice cultură are ca centru viu, ca focar d'naemic lăuntric mitul, — și orice cultură degenerază exteriorizându-se încetul cu încetul în forme de civilizație. Prăbușirea clasicității îndeamnă pe gânditorul acesta să creadă pe temeiul unei serii de analogii în prăbușirea iminentă a apusului. Posibilitățile culturale ale apusului ar fi epuizate în toate direcțiile; o singură faptă i-ar mai rămânea de săvârșit și anume o mare filosofie a istoriei. (Hegel credea că sistemul său de gândire e ultima etapă definitivă a istoriei filosofiei, probabil în același fel își sugerează și Spengler ideea că filosofia sa e cea din urmă faptă culturală a apusului!) — De acum vom intra într'o epocă de civilizație fără spirit, de forme și de măiestre stăpânire a materiei, ceace e identic cu prăbușirea noastră. Trebuie să amintim însă că Spengler nu consideră pe Ruși ca fiii ai apusului. Cu alte cuvinte el deschide pentru Slavt încă o largă perspectivă de dezvoltare în cadrul ființei lor date deja virtual.

Cele înșirate până aci sunt numai câteva din ideile lui Spengler. El e în deosebi un înverșunat dușman al ideii de evoluție. „Eu văd, zice el, în locul icoanei monotone a unei istorii lineare, — o multiplicitate de culturi puternice, cari înfloresc cu putere cosmică dintr'un fond ascuns de care fiecare din ele e strâns legată în cursul întregii sale dăimuri, — culturi dintre cari fiecare impregnează umanității forma sa, dintre cari fiecare își are ideea sa, patimile, viața, voința, simțirea și moartea sa.“ (Cităm după Deutsche Rundschau 1920 Iulie). — Discuțiunile în jurul lui Spengler vor dura poate încă zeci de ani. Și chiar

dacă profeta cu prăbușirea apusului nu se împlinește nu însemnează că premisele sale nu corăspund adevărului. Și chiar dacă ideile sale nu corăspund adevărului nu însemnează că opera lui Spengler nu e genială și cu înțuiții adânci spre nouă orizonturi.

LUCIAN BLAGA.

pe șoptite

Entuziasm, dar cu economie.

La Cluj, trecând peste lenevoasa și formalista inițiativă oficială, din simpla pornire o câtorva oameni de bine, s'a încercat întâia oară cu succes o minune. Sub acelaș acoperiș și învecinate pe același pământ, au fost adunate laolaltă operele tuturor artiștilor Ardeleni, de naționalități, temperamente și școli variate. Salonul de ară Ardeleană *Collegium Artisticum Transylvanicorum*, a însemnat primul pas spre o visată unificare sufletească și spre nivelarea asperităților etnice. Presa a primit inițiativa cu o neobicinuită însuflețire. Publicul s'a îmbulzit. Dar expoziția se închisă după o lună, cu 10 mii de lei deficit adică cu un bilanț care va lecu pentru totdeauna de iluzii pe inițiatori și pe artiști. Căci mulțimea foarte elegantă, foarte după ultima modă investimântată, după ce a colindat sălile, nu s'a lăsat tentată să cumpere de cât 16 (citiți șaisprezece) tablouri din cele vre'o 300 expuse. Știți, — parfumurile și ciorapii de mătase s'au scumpit atâta, încât nu mai îngăduie nici unui îmbogațit de război să și plătească în afără de acestea, și luxul unei pânze care să-i lumineze cu o viziune colorată mediocritatea interiorului împodobit cu cromolitogravuri.

A trecut pe acolo și d. Ministrul al Artelor. S'a arătat încântat. A promis că va cumpăra pentru stat câteva pânze alese — și erau slava domnului de unde alege. Dar promisiunea a rămas cuvânt de poet. Unii artiști, veniți să-și aducă tablourile din cine știe ce colț îndepărtat al Ardealului, pentru a-și plăti drumul la întoarcere și-au amanetat ceasul, alții au rămas datori la hoteluri, cu toții s'au vîndecat de expoziții.

Povestim acestea, drept răspuns pentru acei ce se întreabă de ce *Collegium Artisticum Transylvanicorum* nu a fost strămutat și la București. O tristă experiența pe an e indestulă.

Falimentul democrațiilor parlamentare.

Direcția evidentă a evoluției politice actuale a statelor, evindenziază existența unui curent irrezistibil spre a cât mai desăvârșita parlamentarizare și democratizare. E o constatare banală. Imperii de vechiul tip ca Rusia și China, ca Germania, Austria și Turcia s'au transformat în republici democratice parlamentare, iar, în plin război, chiar state ca Germania și România și-au accentuat și democratizat parlamentarismul. Despre vechile sisteme nu se mai vorbește astăzi decât ca despre strigoi.

Ori care ne-ar fi convingerile politice, fie că am considera această evoluție ca un pas înainte sau ca un regres față de tipul ideal pe care ni l'am făurit, trebuie să constatăm *faptul* definit și durabil, — un fapt care este de-asupra și în afară puținți de acțiune a individualității celei mai puternice: — Era democrațiilor parlamentare și-a atins aproape apogeul extensiunii, iar influența adunărilor reprezentative asupra guvernării statelor crește continuu — cel puțin ea principiu recunoscut.

Astăzi guvernele caută să eludeze sau să exploateze principiul, să-i facă eficacitatea iluzorie, dar nimeni nu mai luptă pe față împotriva lui.

Gigantica experiență a războiului și a anilor de după război, a adus însă concluzia deplin dovedită, ca un fapt experimental generalmente verificat că:

Cu toată posibilitatea crescândă a a popoarelor de a se guverna ele înșile, actele de guvernământ nu sunt mai puțin potrivnice intereselor reale ale colectivităților guvernate: iar democrațiile moderne sunt tot atât de prost guvernate că și autocrațiile pe cari le-au înlocuit.

Factorii cari au condiționat acest faliment al democrației, această năruire a nădejzilor frumoase ale ideologilor democrației, trebuie căutați pe de o parte în incompatibilitatea principială între ținta nobilă ce constituie idealul democrației și între mijloacele naive și absolut inadecuate prin cari caută să și-o atingă. Iar pe de altă parte trebuie se căutați acești factori în nepregătirea totală a elementelor umane de care democrația se slujește ca să și exprime voința și-să și exercite activitatea.

Ținta expres recunoscută și principial pusă organelor de legislație și guvernământ ale democrațiilor parlamentare este strict utilitară:

Actele de guvernământ trebuie să

făcute toate numai pentru a obține maximul de bine și profit pentru comunitate. Tocmai în acest principiu și numai în el astat puterea de prozelitism și superioritatea morală a acestui soi de guvernământ, față de autocrații și oligarhii le de orice formă.

Care este acum complexul de acțiuni prin care tinde să și ajungă scopul noua formă de guvernământ? Le cunoaștam în structura și activitatea lor: Ele sunt exclusiv *legislația și controlul parlamentar al organelor executive de tot soiul.*

Schema genezei și funcționării mecanismului activ al democrației în naiva și jalnica lui simplitate este suficientă spre a ne arăta complectă și principala neputință.

Grupuri de cetățeni, geografice sau fiscal limitate, aleg prin majoritate de voturi, fără alt criteriu de cât simpatia și încrederea, unul sau mai mulți reprezentanți, cari, pe o perioadă de timp determinată, să decidă în numele lor, precum le va dicta conștiința și precum îi a tăia capul.

De la început deci un mandat în alb și un mandat deplin irresponsabil!

Si acum modul de activitate:

Mandatarii se adună la date fixe și decid de actele de legislație și de rezultatele controlului exercitat. Decizia se face totdeauna prin majoritate de voturi, mai totdeauna prin vot secret și totdeauna fără responsabilitatea votanților.

Si despre ce decid astfel adunările legislative? E vorba sau să prevadă cursul și rezultatele viitoare, mai mult sau mai puțin îndepărtate, ale unei măsuri importante și neprevăzute — un război, un tratat de alianță, un tratat comercial, creierea unui port, repartițiile bugetare etc., etc. —, fie în fine să prevadă efectele reale ale unei măsuri legislative asupra mersului complexului organic al colectivității de multiple voințe, care constituie statul. . . .

A prevedea și numai a prevedea cursul unor fenomene complexe cu numeroși factori activi și variați.

În afară de intuiția genială — și parlamentarii nu sunt totdeauna și în majoritate genii, iar în parlament majoritatea decide; — mijlocul unic de preveziune al omului normal este pregătirea științifică în direcția fenomenelor al căror curs trebuie prevăzut.

Democrațiile moderne nu cer însă nici o pregătire și nici un examen de capacitate și cunoștințe mandatarilor cari dispun în mod irresponsabil de soarta lor. Irresponsabilitatea reală și illimitată a parlamentelor, coraborată de ne-

PRIZONIERII

Se 'ntorc din țări îndepărtate
De pe-alt tărâm de basme și povești,
Purtând în ochi fiorul de mister,
Fășii frumoase din alt cer
Și teama de necunoscut.

Purtând în ochi reflexele din Rin
Și umbre din
Monumentale catedrale,
În care mâni necunoscute împleteau

[agale
Buchete mari de pietre înegrite.
Purtând în ochi extaze năgrăite
Ce coborau în taina serii triste
Din mari vitralii de-ametiste.
Și-acum s'ntorc cu pași târăgânați,
Cu ochii vagi și deșteptați
Abia din vis!

Figura lor e-un palid manuscris
Pe care soarta — gravă scriitoare —
Și-a scris sentința ei nepieritoare
Și ultimul cuvânt.

Și-acum se scurg bătuți de vânt . . .
Mantalele fluturătoare,
În care epicul rezel
Și 'nfipse ghiarele mistuitoare,
Sînt vii fășii de glorioș drapel.

D. KARNABATT.

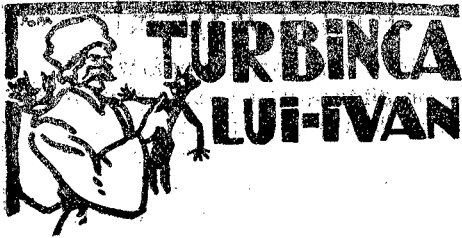
pregătirea lor definitivă și adâncă, sunt factorii falimentului democrației sub forma ei actuală. — Cât timp acești factori vor fi activi, guvernarea va fi bogată în dezastre și popoarele adăpate mereu de mizerii.

Vechiile oligarhii și autocrații, urmărind pe de o parte interese personale sau dinastice bine delimitate, mereu aceleași și mereu vizibile, aveau un complex de clișee tradiționale de guvernământ. Organele pe cari le însărcinau cu execuția erau răspunzătoare direct în față elementelor conducătoare care erau în același timp și cele interesate. Acestea selecționau și utilizau cu indetul discernământ și simț de conservare talentele și genialitățile adecuate nevoilor și scopurilor lor.

Democrațiile parlamentare moderne și-au închipuit să vechile clișee de structură și activitate, ale organismului guvernamental pot fi utilizete de „voința poporului suveran” cu tot atât succes și eficacitate ca de voința potentatului suveran de odinioară. Aici stă eroarea fundamentală de concepție.

Lingușitorii noului și îndreptățitului suveran i'o cântă și azi, tărându-l, pentru a face cea ce făceau și lingușitorii trecuților potentati: A exploata pentru puterea, pentru interesele și ambițiile lor.

DAN RĂDULESCU
Prof. Universitar.

Nimeni nu-i filozof în țara lui.

Un cronicar al „Vieții Românești”
Pre umilinta noastră, ne descopere
abia acum un geniu necunoscut.
E vorba despre d. căpitan de ma
rină Stefan Cristescu.

Al treilea volum al său de filo
zofie „Evolution des Mondes et des
forces” a apărut decurând la Paris
complectând alte studii de mult
tipărite tot acolo, unde au stărnit,
— ne spune cronicarul — senzație.

De e sincer cetitorul, va mărtu
risi ca și subsemnatul că deși ce
tește pe an trei patru sute de vo
lume, totuși numele Dlui căpitan
Cristescu, ca și titlurile operilor sale
anterioare îi sunt necunoscute.
Suntem în fața unei ignoranțe in
grate și nejustificate. Trebuie s'o
mărturisim poezii. Căci cronicarul
„Vieții Românești” ne spune că
savanta ca Richet Perrier, Branly
Seailles, îl clasează pe d. Cristescu
printre cei mai mari gânditori ai
timpului.

Și noi care credem că Boutroux
Bergson, Einstein, Spengler...

D. Florin la „Viața Românească,”
și-a luat sarcina să spargă vâlul
ignoranței noastre, Cum? cităm la
întâmplare:

„D. Cristescu, inginer de con
strucții navale, se ocupă în orele
libere, când nu face planuri de va
poare, cu construcția... Universului,
această navă uriașă care plutește pe
nesfârșitul ocean al spațiului cu o
iteală formidabilă”.

Recenzentul naufragiază astfel
de la început în „nesfârșitul spațiu
al metaforelor și îl înecă pe d.
căpitan înainte de a eși din port.

E posibil ca d. Cristescu să fie
un mare savant, ignorat în patria
sa ingrată. O regretăm cu toții.
Dar decât recomandat cu clocoți
toarele comparații ale Dlui Florin,
mai fericit era să se resemneze la
aprecierile lui Richet și Seailles.

Mai departe, recenzentul ne spune
că d. constructor naval a clătina
puțin și teoriile lui Einstein. E o
adevărată victorie națională dar
Păcat însă că și aceasta e comprot
misă imediat de aprecierile recen
zentului, care se grăbește să-l nu
mească pe d. căpitan „francțireu”
al științei, destăinuindu-ne tot odată
confidențial că pe lângă preocu
pările filozofice și navale, Dsa se

mai ocupă cu gimnastica, și „din
tr'un băiețuș debil care la 11 ani
era predispus fizic, căpitanul Sa
vant a ajuns un adevărat atlet care
a putut ridica 85 kgr. cu un singur
braț și 96 kgr. la dinamometrul
forțelor cu pumnul”.

lata ce n'o să poată face Einstein
nici odată!

Sfârșind, d. Florin îi mai trage
o figură de stil și compoziție:

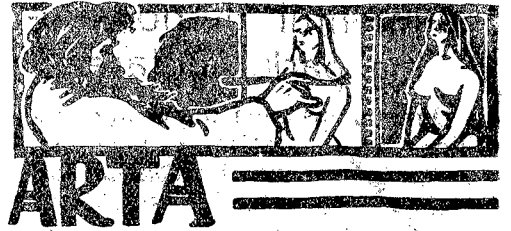
«și cum acest căpitan este în ace
laș timp și în atlet al gândirei, ne
putem explica ușurința cu care ridi
că teoriile cele mai grele și aruncă
mintea cititorilor în cele mai de
părtate regiuni ale cugetării ome
nești».

Pariem că mintea recenzentului
rătăcește și acum în spațiile in
terstelare. O pățesc și „atleții gân
direi”...

Mai puțină ingratitudine.

Se împlineste o jumătate de lună
decând ziarul „Dacia” a făcut
dureroasa destăinuire, că văduva
lui Coșbuc, primește drept recom
pensă națională, o pensie de 80
lei lunar. Mai puțin adică decât
văduva unui sergent de stradă.
lerte-ni-se brutala comparație. De
atunci, dacă nu ne înșelăm, un
singur ziar — din Ardeal — a gă
sit de cuvânt, în treacă să atragă
la rândul său atenția dlor Miniștri de
Finanțe și de Arte. Știrea însă a
căzut ca un neînsemnat fapt di
vers în mijlocul atâtor evenimente
senzaționale petrecute în culisele
politice. În mod firesc s'a făcut
tăcere. În țara unde Eminescu a
murit cu creierul strivit într'o casă
de nebuni, văduva unui mare poet
murițoare de foame, nu poate stăr
ni compătimitire. E un episod banal.
Sunt atâtea alte guri mai lacome
și mai sgomotoase de potolit. Dar
în Ardeal, sunt dacă nu ne înșe
lăm, peste o sută de institute
românești de credit, bănci, etc., etc.,
cari cu tot schimbul „dezastruos”
al Coroanelor, cu toate impozitele
„barbare” ale dlui. Titulescu, fac
încă destule afaceri pentru a hrăni
jurule o sumă de oameni, cari ce
e drept, n'au avut nici când
de-a face cu poezia. Foamea,
cele ce a fost tovarășe lui Coșbuc,
n'a apărut nici unuia ca o remuș
care? Ivan.

OCTAV BÂNCILĂ

Ca și în expoziția sa de anul
trecut, Octav Bâncilă a venit cu
toate zarzavageria rudimentară a
unui desăvârșit inamic al frumosului.

Și totuși a plecat înapoi la Iași,
cu respectabila sumă de două sute
de mii de lei, cari adăugați celor
trei sute de mii luați anul trecut,
ridică la suma de jumătate de
milion averea tovarășului, aprig
socialist — proletar firește — numit
Octav Bâncilă.

Explicația o scoatem doar din
cele scrise mai sus. Zarzavaturile
rentează mai bine ca ori ce...

Altfel nu s'ar putea admite ca
un pictor să facă avere dintr'o
pictură onestă

Octav Bâncilă n'a știut de altfel
nici odată ce va să zică o cinste
artistică, pentru că nici odată n'a
înțeles rostul artei și nici odată n'a
căutat să se facă nici interpretul
unui sâmbure de frumos, nici evi
dențiatorul unui adevăr.

Bâncilă a înghițit mii de chilo
grame de vâpșele, pe care le-a
stropșit apoi pe chilometri pătrați
de pânză și a lăsat întâmplării
grija de a compune...

Nicăeri, în harababura de bălci
a lui Bâncilă nu se mai vede o
mână grijulivă și respectuoasă față
de meșteșug măcar, dacă arta e
dată pe ușă afară...

A fost odată — demult — un
singur tablou („Peticearul” dela
muzeul Simu) în care Octav Bâncilă
a greșit, și-a făcut o lucrare bună...

Incolo, potop de zugrăveli... fără
armonie, fără desen, fără con
sistență...

Întrebat odată de un pictor asupra
celui mai bun ustensil de pus
culoarea pe tablou, marele nostru
Grigorescu a răspuns:

— Pune-o nenisorule și cu tocul
cizmei! — numai s'o pui pe cea
care trebuie...

Și Octav Bâncilă și-a găsit linia
sa de conduită pictoricească...

Pune culoarea cu tocul cizmei...
A uitat însă — și a uitat definitiv —
că e nevoie să pună culoarea care
trebuie...

VICTOR ION POPA

Cronica obligatorie de Paște

pentru confracți, dușmani și prieteni

Directorul Gazetei păru că sfârșește. Răsfoi vrafal de scrisori încă nedescăcute căutând ceva. Apoi amintindu-și deodată:

— A, uitam... Pentru suplimentul de Paște ne faci o Cronică. O coloană jumătate. Ceva tineresc, cu învierea naturii, „vecinica taină”. Aș dori ceva umanitar, creștinesc și primăvaratec.. Înțelegi înfârșit..

Redactorul făcu semn că înțelege. O și vedea. Urmărind mâna păroasă a directorului care luneca pe postavul verde ca un enorm paianjen sătul, recapitulă în câteva clipe clișeu de zeci și zeci de ori repetat. Pajiștea Crud înverzită, bănuții galbeni de păpădie, liliacul înflorit, iepurașii albi, dângăt de clopot, vagi reminiscențe de copilărie toate stropite de o dulceagă etruđiție de lexicon. Cum să n'o vadă? Numai s' o aștearnă pe hârtie, dacă, nu cumva o și are undeva gata din celalalt an, aruncată în vre'un saltar.

— Ne-am înțeles dar. Până atunci izbim în guvern. Fuziunea nu trebuie să se facă.. Spunete rog să-mi pregătească mașina.

Redactorul eși. Il urmări câțiva pași încă ideea Croniceii. Apoi strada îl absorbi. Inopita. Becurile aprindeau dealungul zidurilor coliere incandescente.

Tramvaiele lunecau din capătul Bulevardului, tăcute și uriașe, spărgând cu ochi multicolori ceața impenetrabilă, care învăluia cu o apotează de crespucul orașul. Din asfaltul stropit noaptea smulgea a slabă adiere răcoroasă. Castanii tremurată însetați brațele cu mugurii prăfuiți, spre edificiile sure. Dar din ziduri răsuflă dogoarea de peste zi. Femeile se strecurau cu pasul flexibil, cu privirile catifelate, respirând voluptuos cu buzele întredeschise. Trecătorii le pipăiau trupul rotund sub haine, cu ochii lacomi. Automobilele alergau mute pe roțile elastice de gumă. O clipă toată convulzia surdă a orașului căzu.

Vântul aduse de undeva, de pe un câmp îndepărtat sau din poiana unei păduri, o presimțire de primăvară, răsfirată deasupra acoperișurilor ferbinți de zinc. Dealungul străzii cutreeră ca o înfiorare de emoție. Da, undeva, „acolo” era primăvară.

În fața unei vitrine redactorul se opri. Pantofii cei roșii erau încă. De o lună în fiecare seară trecea

să-i admire ca vestigiile unui lux interzis. Deacum se putea duce liniștit acasă. Era chiar fericit. Din aer furase o înfrăgăzită mulțumire de viață. Cumpără un mănunchi de flori albe pentru Lia. Acasă urcă cele cincizecișapte de trepte nerăbdător să se așeze înaintea foii de hârtie. Va scrie ceva dumnezeesc, ca „altădată”. Va pune acolo tot ce-l înăbușe, iar frazele vor țâșni colorate și vii ca seva care sparge cămașa mugurilor de afară.

După un ceas, după ce masa fu strânsă în capul paginei albe scrise sub titlu, primul cuvânt. Dar ală-

turi se auzea sgomot de farfurii spălate, copilul întreba ceva cu o stăruință încăpăținată, mirosea a fum, a bucătărie; sus eleva de conservator începuse să repete la Clavir gamele, pe culoar răsunau uși trântite, Madame Schițanescu dela al doilea își certa iarăși servitoarea și ordonanța Locotenentului fluera cu foc o horă deacasă.

Cuvântul al doilea nu venea...

Și le avusese toate, până adineori atât de bine adunate! Gata să le răstoarne pe hârtie ca un balsam pentru sufletul vested al celor ce n'au avut cum simți între zidurile de piatră fiorul primăverii. El revăzuse atât de bine primăvara care trebuie să fie undeva, acolo, de unde vântul adusese o răsuflare jilavă și amar parfumată, ca de pe altetărămuri... Își și închipuesc colțul acela de pădure, cu moara idilică unde miroase a făină caldă și a fân, unde boii dejugată rumegă așteptând, unde apele reci se sfarmă de roți, unde sălcii își înfășoară

la cel mai slab tremur al vântului nuelile subțiri cu frunzele dedesubt brumate. Știa, primăvara lui va fi banală ca o fotografură... Dar atât de dornic era dineori de dânsa, așa săracă și anemică cum va fi fost. Scrumul țigărilor se adunase morman pe farfuriuara de porțelan, aături se făcuse liniște, copilul dormea cu mâna dusă sub cap, iar femeia întoarcea foile cărți, cu grijă să nu facă sgomot.

Și cuvintele nu veneau.

Deschise geamul, dar zidul din față, grunzuros și fără ferestre, astupa noaptea ca o lespede. Cum să evoace pajistea crud înverzită, pădurea cu taina ei solemnă de templu unde răsună primul tril sonor, — când toată primăvara lui se sfârșea în mănunchiul de flori care se topea pe masă?

... Acum dormea și femeia. Se întoarse și o privi dușmănos. Ii apăru întâia oară necunoscută... Prin somn obraji se scobeau ofiliți, buzele albe; îmbătrânea. Se făcea urâtă.

Prizonieră în cele două camere fără aier, cu mâinele înăsprite de mizeria cotidiană, era atât de departe de Lia lui de eri! Ii fu milă. Știa că în fiecare zi, ca și dânsul cu copilul de mână, face acelaș pelerinaj, râvnind la lumina vitrinelor fericiri tot atât de mărunte, dar tot atât de inaccesibile. Copilul dormea cu gândul la ursul cafeniu, femeia la pălăria de paie; da, da, ca și dânsul care târat de o imbecilă obsesie, trecea în fiecare seară la vitrina cu pantofii cei roșii. Ii fu milă de sărăcia lor. Si scârbă. De renunțările din fiecare zi... De romanul care deacum va zace pentru totdeauna neisprăvit în sertar. De hainele șterse în fiecare Sâmbătă cu benzină. De viața care se închidea definitiv, ca orizontul tăiat de zidul fumuriu și aspru din față.

Se simți istovit și singur.

Măine se va întoarce la masa pătată de cerneală, va stoarce din nou un senz evenimentelor goale de senz, ca omul cu creierul de aur, până când mâna oboșită va refuza să lege trei cuvinte. Măine va scrie din nou cu aceiași seninătate nepuizabilă: despre războinl din Siria despre Sinodul Bisericesc, despre partidul dușman, despre reforma fi cală, despre eclipsa de soare, despre emigrările în America, despre epizotia de brâncă, despre justiția socială, despre ultima carte de drept, despre discursul lui Lloyd George, despre statistica analfabeterilor, despre morala politică, despre invenția lui Edison, despre aniversarea lui Kogălniceanu, despre exportul

MIHAIL KOGĂLNICEANU ȘI DESCOPERIREA POEZIEI POPULARE

— Fragment dintr'un studiu sub tipar. —

Care scriitor, din trinitatea dela *Dacia Literară*, — Negruți, Alecsandri, Kogălniceanu, — a descoperit poezia populară? Cui îi revine meritul istoric?

Negruți, până la contactul cu Kogălniceanu, adică până la 1840, când a apărut articolul prozatorului în *Dacia Literară*: „scene pitorești din obiceiurile Moldovei: *Cântece populare a Moldovei*“, nu a vorbit despre poezia populară, deși putuse să o facă, atunci când știm că ținuse condeiul în mână încă dela 1823 și când începe să devină literator public la 1833.

Alecsandri veni în țară, dela Paris, la sfârșitul anului 1839, după ce încercase poezia în limba franceză (Versuri franceze scrie și la 1841!) Cea mai aproape de literatura românească, din încercările lui franceze, — deși așa de depărtată de idealul naționalizator al lui Kogălniceanu! — ar fi fost, numai printr'un personajiu, o poezie în care era vorba de-o româncă răpită spre Crimeea de un han.

Asache, care avusese o colecție de poezii populare, nu le valorificase în destul, pentru că, dacă nu a publicat din ele până la 1827, când au ars într'un incendiu, întrebarea este: de ce nu a mai revenit asupra lor ulterior, când de-abea după această dată, devine literator public militant?

petrolului, despre moartea unui academician, despre sistemul lui Spengler, despre monopolul sării, despre mortalitatea infantilă, despre pământ, soare, lună și tot ce se poate petrece sub pământ și deasupra pământului. Iar fiindcă acestea toate nu vor părea indesele nesațiosului Moloch, i-se va mai cere să dea lectorului pentru prețul celor cincizeci de centime și câteva pagini „umanitare, creștinești și primăvăratece“.

Se întoarce la masă, șterse primul cuvânt și încep din nou:

„Directorul Gazetei, păru că sfârșește. Răsfoi vrafal de scrisori încă desfăcute, căutând ceva. Apoi amin-tindu-și deodată:

— A uităm... Pentru suplimentul de Paște...“

Penița scârția în noapte ca ronțitul măiunt al unui șoarece harnic. Din când în când surădea, întorcând foile. Insfârșit găsise.

Peste două zile, l'au dat afară. Nu avea contract tip.

C. Robul.

Când au venit în țară, mai întâiu Alecu Russo, la sfârșitul anului 1838, și apoi la un an, Alecsandri, îl găseseră pe Kogălniceanu acasă, familiarizat cu problemele literare și mai ales cu programul național formulat, pe care am văzut că în Ianuarie 1839, mergea la București din Iași, să-l arate și poetului Grigore Alecsandrescu. Dar mai ales îl găsete și cu o mică activitate literară, începută la *Alăuta Românească*, unde lansase primul său manifest literar, care manifestase în luna Iulie 1838, convingerea necesității de a ne cunoaște istoria, „obiceiurile, așezământurile patriei“ etc. Dar numai cu atât le era înaintaș Kogălniceanu? Să intrăm puțin în amănunte.

Mihail Kogălniceanu, auzise de mic copil baladele populare, fie la moșia părintească, fie la Iași. Le auzise și ceilalți scriitori; însă el avu ocazia să le valorifice, pe care nu au avut-o și ceilalți. Alecsandri în Franța scrie versuri franceze. A. Russo a părăsit Basarabia foarte de mic, nu la 1828, cum au afirmat unii biografi, ci mai înainte, pentru că la 1822 tatăl său se afla la Viena, unde negocia pentru Basarabia, cum am arătat altădată.*) La 1822 Alecsandru Russo, copil de 5 ani, dacă admitem ca dată a nașterii 1817, era mutat de-acasă sau în Moldova sau călătorea cu tatăl, care-l duse la un institut din Elveția. A. Russo, a avut ca substrat sufletesc, decorul natal, intietate psihologică față de ceilalți scriitori „orașeni“, al unui „sat frumos, răschirat între grădini și copaci, pe o vale a codrilor Băcului, cu un păr mare în mijloc“; dar a pierdut contactul de mic copil cu țara, așa că până târziu, după ce se înapoiase din străinătate, scrie numai în limba franceză.

În schimb, Kogălniceanu are contact literar cu Moldova, se interesează de toate publicațiile, când era la studii în Franța și Germania, după cum am arătat; face apel din străinătate la colecțiile de cronici de-acasă și asistă la valorificarea științifică a folclorului, în Germania, unde cunoștea, după cum mărturisește în schița despre istoria literaturii române, faima lui Vuc Stefanovici. Încă din 8 Aprilie 1836, cere surorilor printr'o scrisoare, trimisă din Berlin, balada *Moartea lui Ghica Vodă*, iar în scrisoarea dela 13 Octombrie, roagă pe vărul lui să-i trimită poezia *Luarea Hotinului*, „ainsi que d'autres choses de ce genre“. Cererile lui Kogălniceanu dovedesc cunoștința pe

care o avea despre literatura populară, înainte de 1834, când a plecat din Moldova la studii în străinătate. Acum le colecționa prin intermediul vărului și surorilor sale, în vederea schiței *Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur*, care era scrisă în 1836, de vreme ce apare în Ianuarie 1837, la Berlin, într'o publicație mare. Kogălniceanu scrie în această schiță, după ce a făcut istoria literaturii românești vechi și contemporane:

„Dar ceea ce este sâmburile poezie noastre, sunt *baladele* și *cântecele populare*. Sunt unele dintre ele care ar onora pe cel mai bun poet, iar cele mai interesante sunt următoarele: *Moartea lui Hangerliu*, domnul Munteniei, *Cucerirea Cetății Hotinului*, *Moartea lui Ghica*, domnul Moldovei și altele“.

Iar după ce face un citat străin, în favoarea poeziei populare române, mai adoagă:

„Aici mai trebuie de adăogat că se mai află și *poezii istorice*, despre diferiți domni și haiduci români, ca despre Iamandi, Bujor, fiul româncei și altele“.

Lui Kogălniceanu pe lângă că îi era cunoscut, întrebuița și pentru poezia populară română, termenul german Volkslied.

Așa dar încă dela 1836, cu doi ani înainte de a veni Russo în țară și cu patru ani înainte de a se începe curentul favorabil poeziei populare, Kogălniceanu era convins, nu numai de frumsețea, dar și de importanța ei în universalul studiu al folclorului. — *El este cel dintâiu scriitor român, care consacră poeziei populare, importanța și dreptul la un capitol, în istoria noastră literară.*

RADU DRAGNEA

1) Kogălniceanu înțelege greșit prin „poezia națională“, poeziile populare ca și poeziile făcute de un autor anumit, ca *Stihurile asupra lui Ghica Vodă*, care nu sunt din popor, ci sunt scrise de cineva din clasa cultă. Kogălniceanu însă și a atribuit mai târziu această poezie lui Enache Kogălniceanu, greșit, cum a arătat dl. N. Iorga în *Istoria Literaturii Românești în v. XVIII*. La 1837 el nu deosebea poezia populară de așa zisă poezie cultă, deosebire pe care o făcea însă în conspectul unei conferințe despre istoria literaturii românești, scrisă între 1844—1846, care se păstrează la Academia Română (Manuscrisul No. 1176, filele 258—266.)

*) *Viața lui Alecsandru Russo în Neamul Românesc Literar*, 1912, n-rele 43-44.

Literatura de după războiu

Caracterul ei și consecințele ce determină. Încercare rezumativă pentru un studiu critic mai vast.

Literatura de după războiu a preocupat și va preocupa încă mult cercurile intelectuale din toate țările cu civilizația trecută prin purgativ-tranșeele. Nu e vorba de literatura care a inundat vitrinele librăriilor cu note și impresii, îndată ce „demobilizații“ au putut schimba sabia în peniță și prichiciul șanturilor strâmbe cu o masă de scris. Literatura de după războiu înseamnă o întreagă epocă literară, iar preocuparea ce o stărnește e justificată de noua îndrumare ce va lua gândirea omenească în această epocă unică în istoria încercatei noastre planete.

Literaturile bătrâne ale civilizației apusene înregistrează o fază de evoluție mai mult. Ideia fraternității și egalității sociale, atât de schilod realizată de generoșii de la 1790, capătă o simțitoare întregire în urma războiului. Evoluția socială oferă material nou literaturii; îndrumarea ce ea va căpăta, e condiționată de împrejurările specifice fiecărei țări în parte, cu înrădăcări numai în ceea ce privește ideile generale ale timpului. Nu ne vom pierde în considerații prea adânci. Ele alungă cititorul dela pîrmele rânduri. Ne vom întoarce însă la procesul ce se petrece sub ochii noștri. Nu se poate să nu ne intereseze.

Până la 1830 de o literatură românească propriu zisă nici nu se poate vorbi. Abia de 60 de ani figurăm ca stat pe harta Europei, având o viață socială care să-și suporte fără jenă numele. Războiul hotărânic dar aproape o sută de ani de evoluție a unei literaturi primare.

În acești o sută de ani de evoluție literară, am făcut salturi uimitoare. Trei generații de literați s'au istovit luptând cu o societate pripit alcătuită, o societate incompletă și bolnavă; trei generații de mari talente s'au sacrificat pentru a ne crea un trecut și o tradiție literară; trei generații au făcut sfor-

țări uriașe pentru a ne pune în rând cu literaturile tichnit evaluate ale apusului. E o trudă, pe care o uităm prea iute.

Această silință de școlar întârziat e un fenomen unic în istoria culturilor omenești. După o sută de ani de evoluție, avem o literatură care a îmbrățișat toate genurile poetice în opere de netăgăduită valoare, proză remarcabilă în nuvelă, schițe, povestiri, și câteva onorabile încercări de roman și teatru.*)

Cu această bogată zestre intrăm în epoca ce ne deschide un nou orizont. Românismul, totalizat în granițele sale etnice, nu va mai întâmpina nici o piedecă în dezvoltarea însușirilor sale firești — forțele de producție s'au întregit; prefacerile ce se operează în vederea viitoarelor așezări vor crea o viață socială solid alcătuită, complectă, care să ofere un mai bogat și mai variat material literar. Drept primă consecință așteptăm apariția romanului ca gen constat în literatura românească.

Miscarea literară din ultimii doi ani, e caracterizată prin numărul prodigios de romane apărute. Foarte adevărat că multe din ele nu sînt mai bune ca cele produse în epoca de evoluție, dar prea sîntem aproape de ea și în vâltoarea prefacerii, pentru a pretinde mai mult.

Romanul cere scriitorului studiu și progresivitate. Majoritatea romanelor publicate după războiu aduc în literatură nume noi. Saltul e refiresc. Trecerea prin schiță și nuvelă, ca etapă evolutivă, e necesară, cu atât mai mult cât mediul social nu este încă stratificat. Aceste gânduri ni-au fost provocate de cele câteva talente reale dar prea fragede, cari s'au hazardat; — mi ne putem ocupa însă de beția de cuvinte a dadaistilor și nici de diletantismul bizantologilor cu catedră de arheologie, plimbați în excursie de amuzament la Paris, în timp ce Mărășeștii și tifosul exantematic sfărtecau rândurile celui din urmă tineret.

Remarcăm totuși tendința și ne mulțumim cu numărul.

*

Apariția romanului ar fi însă o desăvârșire și nu o îndrumare. Pe ce căi va merge literatura în nouă epocă ce ne deschide războiul, rămâne de văzut însă mai târziu. Lipsa școlilor literare cari să de-

termine curente, e una din principalele piedeci ce se opun pronosticării; prezența bisericuțelor cari anchilozază producția și nimiceste talentele, ar fi o a doua. Dar cea mai de seamă greutate rezidă în totala lipsă de orientare a întregii noastre mișcări literare. Trecând la poezie înregistrăm din noianul de manifestări disperate, succesul realizat de noi și puternice talente prin recunoașterea și încetățenirea versului liber, atât de hulit până în preajma războiului. E un succes care nu poate rămâne fără urmări pentru îndrumarea literaturii noastre.

Curentele de idei cari vântură Europa au găsit teren prielnic în România. Dorința de prefaceri e manifestarea tuturor claselor sociale. Progresul nu mai e apanajul câtorva entuziaști stingheri. Aceste idei au prins a se încrusta statornic pe fondul ideologiei românești, înlesnind înțelegerea poeziei noi, ca produs al aspirațiilor generale. Ceea ce e de observat e că versul liber nu e o școală care să reprezinte un curent hotărât de gândire și simțire, ci o formă, un mijloc, de exteriorizare. Talentele ivite după războiu, sunt manifestațiuni asemănătoare numai ca manieră, dar profund deosebite ca fond — sunt individualități. Opera lor e născută dintr-o impulsie internă, nu mai e fructul exotismului. Am putea presupune deci că mergem către un individualism literar, ceea ce nu credem încă cu desăvârșire posibil în prea tânără noastră literatură. Grupările se vor alcătui pe măsură ce sfera de producție se va lărgi, și afinitățile se vor pronunța. Abia atunci se va produce îndrumarea definitivă. Din lupta care se va da fără îndoială între grupările literare credincioase tradiției și cele noi; cele cari vor învinge, vor influența atmosfera literară a viitorului. Vor însemna o piatră la răsucire de drum. Până la această victorie, a unora ori altora, vom asista la lupta ce se pregătește. Va fi neertătoare. Tineretea nu cruța. Iar mișcarea care străbate tot sufletul Europei va fi de partea tinerilor. Dispariția din viață a celor din urmă mari talente poetice ale literaturii dinaintea războiului, ne îndreptățește să credem că lupta nu va fi nici aprigă, nici de lungă durată.

D. I. Cucu.

*) Excepție face romanul lui N. Filimon „Ciocoi vechi și noi“, primele romane ale Dlui Zamfirescu și teatrul lui Caragiale, cari reprezentând un real moment social, pot figura în literatura prin propria lor valoare, nu cu caracter documentar ca alte „opere“.

LUCIAN BLAGA. — *Pașii profetului.* — Versuri. — Ed. "Ardealul", Cluj. — Prețul 12 lei.

Inceputurile tânărului poet Ardelean nu au cunoscut amărăciunea îndoielilor. La apariția celor două volume, tipărite în 1919 la Sibiu, critica printr-o excepție unică în țara Românească, s'a grăbit să recunoască în sfârșit un poet întradevăr nou, cu noutatea interioară; nu ciugulită din bizariile inovațiilor poetice din occident, Această unanimă bună primire, e răsplătită din belșug de noul volum al poetului, Lucian Blaga nu ne aduce nici o desamăgire. Poezia sa evoluează robust ca un fruct care își soarbe viața prin rădăcini sănătoase. Ea își deschide singură pentru viitor; toate perspectivele îngăduite. Poezia cea nouă, suferă la noi de două păcate capitale. Originalitatea mult trămbitată, era până acum de fapt o simplă valută străină, introdusă de peste frontiere prin fraudă. Iar gândirea absentă era înlocuită prin muzicalitate, sonoritate și o suprabundență de imagini adesea artificială, întotdeauna căutată cu trudă în afară de optica comună. Tinerii poeți s'au scuturat de preocupările singularităților de sintaxă și vocabular, și au reușit să ascundă în lăuntru versului un miez de gândire. Printre aceștia Lucian Blaga se numără între cei mai de frunte. Clocotul interior plesnește poezia versului, fragilă, după cum trecătorul sau trup "e prea strâmt pentru strașnicul suflet. ce-l poartă" De aceea critica deprinsă să eticheteze și să clasifice fiecare autor într'un saltăraș, cu fișele sale poetice speciale, va ezita nedumerită. Lucian Blaga nu poate fi încarcerat în nici una din celulele numerotate până acum.

Spatul restrâns, ne interzice la această rubrică pur informativă să documentăm în măsura în care s'ar cuveni, rara plăcere pe care ne-a procurat-o lectura celui de al treilea volum al poetului.

Evocarea străvechiului zeu al tinereții Pan, orb, la gura somnoroaselor pesteri pipăind mugurii ramurilor și "năcșorul meilor", cornițele sub năstureii moi de lână", — strecoară în suflet o tristă și pagână poezie de primăvară.

"Picurii de rouă-s mari și calzi,
Cornițele mijesc,
iar mugurii sunt plini . . .
. . . Să fie primăvară?"

Evocații ca acestea abundă. Dar vierșul îndrăzneț, aspru, expresionist, înadins primitiv, și indisciplinat, va înspăimânta critica oficioasă care s'a grăbit să-l adopte pe Blaga cu entuziasm dela primele volume. Evoluția firească îl îndepărtează dela codul poetic al acestora. Unii mai sinceri îl vor muștra, cum, au' și început Cei mai mulți, fațarnic, se vor sili să-l laude, pentru a savura apoi acasă la ei, departe de ochii indiscreți, tăcâneala de silabe a Dlui Mircea Rădulescu de o pildă, car esună atât de armonios pentru urechile vătuite.

Pașii profetului. duc pe drumuri prea nebătute, pentru a nu simți datoria să revenim. — c. p.

D. D. PATRAȘCANU. — *Domnu Nae.* — Ed. H. Steinberg & fiu, Buc. — 14 lei.

Alături de o admirabilă pagină de impresii provocate de ocuparea Bucureștilor, schițele din vremea ocupației sînt o șarje plină de vervă și spirit — câteodată chiar răutate — la adresa războinicilor din vremea neutralizării și nemeritnicilor din timpul războiului.

Domnul Patrașcanu are patima șarjei, așa precum o are un preabun și smerețnic cazac. Înșfăcat de coama sburlită a fugarului, dl. Patrașcanu se avântă în domnul Nae, pe stradă, și acasă, face nevinovate victime din Papa Trăsnea, Mme Calfayani, născută Mânzoc, și Goga Tăsică, pentru ca apoi, fără milă să schițeze arabescuri cu vârful sabiei pe epiderma fină și cu îngrijire parfumată a căpitanului Pontbriant sau Dlui Victor Antonescu.

În urmă, degajat de imaginarul inamic, descalecă, priponește calul în sabia înfiptă în pământul revănt al câmpului, și se întinde liniștit la umbra mișcătoare a bidivului. — Cum însă D-sa e un suflet foarte complex, îl apucă așa deodată o adâncă amărăciune, valori de simțire omenească îi înecă sufletul și scena din ocuparea Bucureștilor îi sgudue ființa, pentru a găsi o melancolică și resemnată liniștire în amintirea lașilor copilăriei și ai tinereții.

— Dar ce înseamnă, mă rog, această slăbiciune femeiască! își zice deodată supărat, și smulgând arma reia șarja tot așa de aprig cum o începuse.

Dl Pătrașcanu e un încorigibil!

E. REBREANU. — *Catastrofa.* — Ed. Viața Românească, Buc. — 12 lei.

Un volum de trei nuvele e o raritate în literatura românească. Dl. Rebreanu, care are o onorabilă încercare de roman în 1920, simte necesitatea revenirii la nuvelă. — Dsa ar folosi tot atât de mult dacă această necesitate s'ar îndrepta și către sintaxă.

Nuvelele Dsale nu sînt lipsite de valoare. „Catastrofa” și „Itic Strul, dezertor”, ar fi putut avea o bună reușită cu ceva mai mult control al gradațiilor și desnodămintelor „Hora Morții” e o simplă narațiune, destul de romantică. Dorința de a produce efect — cabotinaj literar — îl face să treacă fără ajuoare peste cele mai elementare cunoștințe ale balisticii. Se știe aproape de toată lumea că armele moderne străbat șapte oameni. În „Hora Morții” Haramu moare împușcat

în spatele lui Boroiu, pentru a da satisfacție cetitorului cu justiția divină.

Repetăm, sintaxa și puțin control n'ar strica Dlui Rebreanu, caruia talentul nu-i lipsește.

I. AGARBICEANU — *Trăsurica verde* — Cartea Românească, București. — 14 lei.

Volumul de povestiri proaspăt ieșit pana distinsului prozator ardelean, în mod firesc, nu aduce în literatură nimic nou. Dl Agărbiceanu urmează liniștit o cale apucată. Cunoscător al sufletului omenesc dsa adună conștiincios materialul uman al unei epopei ce se desfășură crâmpoșit. Fiecare bucată e o mică dramă, din care foarte adeseori conflictul e sguduit. Trăsurica verde, Vecinica, Moș Iliuț etc. sînt fiecare în parte o mică lume cu ale sale mărunte patimi, dureri și bucurii. Stilul curgător le învâluie cu deopotrivă de iertătoare simpatie.

I. AGARBICEANU — *Ceasuri de seară* — Cartea Românească, București. — 10 Lei.

Reputația literară bine stabilită i-a îngăduit dlui Agărbiceanu să abordeze și genul dificil al poemei în proză. Încercarea poate ar fi cerut o mai stăruitoare insistență. Dl. Agărbiceanu trece iute peste momente care ne emoționează. E un gen, în care nu și-a spus încă cuvântul din urmă, — și e tocmai acela dela care așteptăm pagini mai prețioase.

RADU ROSETTI — *Povești moldovenești.* — Ed. „Viața Românească”, Iași. — 12 lei.

Bătrânul boer moldovean revine la literatură după câțiva ani de tăcere. Poveștile moldovenești sînt admirabile pagini de istorie socială din trecutul Moldovei. Povestirea caldă, vioaie, cu o coloratură specifică moldoveanului, povestitor prin temperament, ia proporții de dramă de cel mai omenesc conflict în mână dibace a dlui Rosetti. (Lepădarea de lege). Aproape toate sînt întâmplări trăite, de autor sau de alții (părintele Zosim), și transmise din generație în generație. Aceste povestiri, îmbogățite prin transmisiune, formau deliciul lungilor seri de iarnă, în patriarhalele curți boeresti ale Moldovei de altă dată. În această atmosferă a trăit cel ce a îmbogățit literatura prin fixarea lor în cadrul rigid al spaltului.

C. STERE. — *În literatură.* Editura Viața Românească ne pune în cunoștință cu activitatea literară

a dlui Stere, care e destul de bogată. Dl Stere, om de o vastă cultură europeană, a avut strânse legături cu literatura românească la a cărei desăvârșire nu a contribuit cu puțin, atât ca director cât și colaborator al Vieții Românești. Această activitate se întrerupe brusc în preajma marelui război mondial. C. Șarcăleanu — pseudonimul sub care au apărut în Evenimentul literar și Viața Românească schițele adunate în volumul de care vorbim — dispăre, pentru a face loc omului politic. Dispariția a fost definitivă, iar astăzi dl Stere își reclamă drepturile asupra operii dispărutului.

O apreciere asupra schițelor impresioniste din volumul de față ar fi riscată. Cine a cunoscut activitatea literară a dlui Stere a știut demult să prețuiască, așa cum trebuie, contribuțiile cu atâta îngrijire ascunse sub un pseudonim transparent numai pentru prieteni. Având avantajul să fie cunosător al limbei rusești, pe lângă familiarizarea cu limbile moderne apusene, cu o erudiție cum puține îi pot echivala în România, aprecierile sale asupra lui Tolstoi, Ibsen și Oscar Wilde sunt superioare în ceea ce privește primul, și cel puțin tot așa de valoroase pentru ceilalți doi mari gânditori și artiști, — ori căror aprecieri apusene. Schițele dlui Stere ne îmbogățesc literatura cu un material extrem de prețios — păcat însă că așa de redus — și înlesnesc celor ce nu se pot alimenta din literatura străină, să-și completeze cunoștințele.

O observație: din cele șapte schițe ale volumului, trei privesc literatura română, iar din acestea două se ocupă cu poezia lui Coșbuc și Goga. E o preferință sau o simplă întâmplare?

Dl Stere a avut mari neplăceri politice.

Victimă a unei politici care a dat faliment, victimă a temperamentului său rigid și septentrional și mai ales victimă a unei intrigi politice care l'a costat 3 ani de amărât surghiun, dsa se întoarce victorios din Basarabia unde a crescut și pentru care a luptat întotdeauna dârz. Dar reîntorsul nu poate fi primit cu bucurie de către mulți: e o forță care jenează. Campania reîncepe. Vechiul aparat de denigrare personală e pus în funcție. Dl Stere, adversarul, e trădător de neam pentru că a făcut greșeli politice. — Noi nu o credem. Care dintre bărbații noștri politici nu e tratat în același fel când lupta de principii și idei nu dă roade!

Dl Stere e în Parlament și se apără. Dar apărarea e pentru cei puțini, cari dacă nu cred în vinovăția materială a Încăputului, au tot interesul să întreție în masse ignorarea adevărului. Aproape în același timp apare volumul de față. Cine va ceti paginile scrise despre Coșbuc și mai ales despre dl Goga va înțelege că omul care a scris acele rânduri, acum cincisprezece ani, poate fi capabil de un calcul politic greșit, dar nu de o trădare.

Dacă pentru acest lucru s'a făcut înmormântarea definitivă a lui C. Șarcăleanu, bine s'a făcut. „Viața Românească“ ar mai putea să ne dea în acest scop și paginile de impresii de călătorie în Ardeal ale aceluiaș C. Stere, atât de nefericit pentru moment în politică, dar atât de prețios în literatură.

Cerem ertare că am depășit cu mult spațiul unei modeste recenzii. Chestiunea e de-o prea mare importanță și nu privește numai cazul Stere. O vie reacțiune pornită contra sistemului de calomniare trebuie să se producă din toate părțile, pentru a intra purificați și din punctul de vedere al eticei sociale, în grandioasa eră ce se deschide românismului. **D. I. C.**

ANDREAS LATZKO, — Oamenii în războiu, traducere de Adonis Popov. — Ed. Viața Românească, Iași. — 8 lei.

Scriitor obscur până după războiu, fostul colaborator neînsemnat al revistei germane „Jugend“, Andreas Latzko, e astăzi cea mai vie figură a literaturii inspirată de barbaria civilizată a războiului.

Pentru cei ce aveau încă naivitatea să mai discute reabilitarea epopeei eroice, cartea exilatului ungur de astăzi, este o lecție definitivă. Totala lipsă de morală a mijloacelor moderne de luptă, cât și nerespectarea ființei omenești, după două mii de ani de practică a sublimiei morale creștine, a produs profundă revoltă în sufletele ființelor alese.

„... Eu știu că va veni o zi când toată lumea va gândi ca mine...“ zice cu îndrezeală admirabilă Andreas Latzko, deschizând proces minciunei în care ne bălăcim.

Cine a simțit umilirea turmei dusă la abator, cine a simțit durerea neputinței și scârba oribilului măcel în masă va trebui să gândească la fel cu Latzko, chiar dacă ar fi „cândva, mai târziu“.

Cartea trebuie celtite. O scurtă recenzie nu poate cristaliza în spațiul său restrâns, complexul de emoții și desnădăjduitul humanitarism care palpită în fiecare pagină.

Viața Românească (No. 3 Anul XIII) Revista ieșeană, — singura noastră publicație lunară care mai păstrează contact real cu cititorii, ne aduce ca întotdeauna o cronică bogată, dar târzie. Un nume necunoscut: Lucia Mantu semnează câteva pagini de proză fraged inspirată și tratate cu o știință a scrisului neobicinuită la un începător. „Coada lui Târcaș“ și „Busuiocul“ disonează alături de mediocritatea fără început și fără sfârșit a prozei iscalite de d. Tudor Pamfile, bunăoară.

I. Slavici, continuă o serie de amintiri despre Eminescu, din care fragmente, am întâlnit risipite în diferite reviste sau ziare. Documentate și îndrăznețe considerațiuni asupra problemei indemnitații de război, aduce d. D. Suchianu. Prof. Dr. Parhon, reia mult desbătuta problemă a bătrâneții și tratamentului ei, popularizată în marele public după senzaționalele experiențe ale lui Steinach și Voronoff. Încă odată distinsul profesor dela Iași, se plânge cu acest prilej de sgârzenia Statului și a inițiativei particulare, care nu înțelege să contribuie la reierea unui Institut de Biologie. Ne este încă vie în minte amintirea durosă a mărturisiri a aceluiași savant, în aceeași revistă, anul trecut; când povestind toate zădărnicele intervenții pentru a obține un cât de slab ajutor la înființarea unui astfel de laborator de studii pe lângă Spitalul Socola ne spunea cum a fost ținut la ușa Ministerului de Instrucție ca un simplu postulant. Se găsesc milioane pentru micii viagi în străinătate, pentru tot soiul de bugetivori. — pentru laboratorul unui savant cu reputație dincolo de hotarele țării, statul devine deodată avar și circumspect. D. Zaborovschi expune teoriile originale ale lui Spengler, despre care se vorbește și în numărul nostru de față. Recenzii și cronici abundente. De ce însă atât de puțin se vorbește despre mișcarea intelectuală românească, despre cărțile și revistele românești, despre expozițiile de artă românești, despre teatrul românesc?

IDEEA EUROPEANĂ 17 Aprilie 1921. Nrul din urmă al revistei bucureștene începe publicarea diferitelor răspunsuri la ancheta internațională asupra naționalismului și umanitarismului. Avem de a face cu variantele aceluiaș răspuns simplu, lipsit de orice dialectică, adânc înrădăcinat în conștiința sufletelor nobile de pretutindeni. Pe Barbusse îl vedem alături de Wundt, pe Boutroux alături de Borgese — și cetind rân-

durile lor ne rămâne în suflet o adâncă părere de rău că nu ei fac politica lumii. — O notiță la »Fapte și re-euzii« anunță, că distinsul scriitor M. Beza va ține în Maiu o serie de conferințe despre literatura engleză la universitatea din Cluj.

CUVÂNTUL LIBER, 16 Aprilie 1921. Revista, despre care nu știam de ce și pentru cine apare s'a îmbunătățit simțitor în timpul din urmă. Dl Emanoil Bucuța publică o poezie „Decor“ cu strofe ca aceasta: „Fete prin tufiș ascund râsuri ucigașe, pâlcuri albe, case n' fund, prevestesc orașe“. De-un deosebit interes sunt îndeosebi informațiile și însemnările despre mișcarea literară. Intre altele cele câteva rânduri, cari rezolvă problema dispariției epopeei din literatura universală de astăzi: „Epopeia e de fapt, un complex de genuri literare, care s'au despărțit creându-și o viață aparte fiecare.

TRANSILVANIA, Februarie 1921. Revista dela Sibiu se prezintă cu mult mai bine decât acum câteva luni. Harnicul secretar al „Asociațiunii“ va ști cu timpul să aleagă mai hotărât materialul ce i se va trimite spre publicare. Nu putem trece cu vederea articolul despre problemele noastre arheologice al dlui Vasile Pârvan și-apoi considerațiile asupra filosofiei de dl Marin Ștefănescu. Numai în poezie ar trebui dl Georgescu să-și găsească colaboratori mai — proaspeți. „Carmina veris“ nu mai merg în 1921.

OSTLAND, Nr. 10 Februarie 1921. Se știe că „Ostland“ e cea mai bună revistă a germanilor dela noi. Nrul din urmă publică între altele un dialog asupra „expresionismului“ scris de Egon Hajek, simpaticul și talentatul poet brașovean. Dl Egon Hajek, deși stă sub influența formalismului estetic al lui Stefan George, nu e străin nici de puternica și bărbătească mișcare expresionistă, care a cucerit aproape toate sufletele tinere și dornice de o lume nouă ale Germaniei. Într'un alt articol dl Dr. Victor Roth, ales mai zilele trecute doctor de onoare al facultății teologice din Viena, face o interesantă dare de seamă asupra cercetărilor de până azi asupra artei, săsești din Ardeal. Restul revistei cuprinde informații culturale.

DEUTSCHE RUNDSCHAU, April 1921. Cunoscuta revistă germană aduce un studiu asupra cul-

turii franceze și germane — de Karl Toth. Cu oareși care tendință nu tocmai binevoitoare se spune că cultura franceză ar însemna cultivarea „femeninului“, iar cea germană a „bărbătescului“ din spiritul omenesc. — Theophile v. Bodisco vorbește într'o lucrare amănunțită și bine studiată despre „problema religioasă la Dostoievski“. paradela între Dostoievski și alți scriitori mari ai literaturii universale e făcută într'adevăr cu multă măiestrie. „Ivan“ din Frații Karamasov e numit „Faust“ al slavilor. Si-apoi se mai poate ghici încă ceva din rândurile lui Bodisco: influența covârșitoare a lui Dostoievski asupra literaturii și în deosebi asupra spiritului german de astăzi.

NAPKELET, April 1921. Mișcarea culturală maghiară din Transilvania este reprezentată în primul rând de această revistă bilunară, care a ajuns la No. 7, în al doilea an de apariție.

O gardă de scriitori de seamă, grupați în jurul acestui organ, ne vorbesc de o lume nouă, despre oameni noi, despre o artă nouă.

„Dacă ne ridicăm capul de-a-supra micilor evenimente, dacă privirea noastră trece de marginile orașului în care trăim și a țării noastre, îmbrățișăm toată lumea, — vom vedea că viața noastră este cu totul alta decât până acum, că nervii se scaldă într'o atmosferă deosebită.

Deci nu mai putem fi cum am fost! Nu ne mai putem opri la espresiile: patria mea, țara mea, poporul meu! Trebuie să spunem: Lumea! Umanitatea! Astfel prietenii noștri se sporesc fără măsură, orizontul nostru crește nemărginit, viața noastră se îmbogățește nespuse.

Urmează apologia umanității, făcută cu sinceră însuflețire.

Tot în acest număr al revistei găsim traduse două sonete ale lui Eminescu. Cel dintâi este „Veneția“, tradus de Alexandru Kereszturi. Am mai citit acest sonet tradus în ungurește de Györi Ernő, dar nici unul nu a putut reda complect frumusețile acestui mărgăritor. Totuși traducerea dlui Kereszturi se apropie de original.

UJ KÖNYV, No. 2, Martie 1921. La Viena apare sub conducerea scriitorului maghiar Lázár Miklós revista lunară „Uj Könyv“ cu un sumar foarte bogat semnat de Krudy Géza, Szép Ernő, Lázár Miklós, Karintky, Frigyes etc. Numărul de față cuprinde un frag-

ment din ultima comedie a lui Francisc Molnár „Lebăda“ (Hattyu), jucată pentru prim dată la Viena în iarna trecută, și primită cu entuziasm de toată critica. Afară de poeziile frumoase ale lui Kemeny Simon, un fruntaș al școlii noi, găsim două traduceri din Longfellow și un interesant studiu asupra lui Einstein.

Înainte încă de a vedea lumina zilei, inițiativa noastră a fost comentată de o parte dintre confrăți cu o bunăvoință care pentru jertfele noastre a fost o consolare, de altă parte cu o ostilitate, pentru care iarăși suntem recunoscători fiindcă ne oțlesc la drum.

Pentru acești răuvoitori, datorim o lămurire. „Gândirea“ apare cu sacrificiile materiale ale doi tineri care-și câștigă existența din truda condeiului. Fiecare exemplar se vinde cu *nu leu sub costul net al hârtii și tiparului*, la care se vor adauga cheltueli de administrație, etc. etc., și la care nu socotim aportul muncii noastre și a colaboratorilor de pretutindeni.

Am socotit matematic dar, că vom pierde lunar cel puțin patru mii de lei, smulși din puținul sărăciei noastre. Cu aceste calcule am pornit la drum. Nu mai putem avea dezamăgiri. Ele au fost din timp prevăzute. Ca și toate surprizile... rele; căci bune, — o știm bine, — prea puține vor fi de așteptat.

S'au găsit însă ziare, care s'au grăbit a întâmpina apariția noastră, înainte de a ști cine sintem și ce vrem, cu ironie sau cu bănueli. E o ingratitude gratuită. Când oficialitatea după doi ani, n'a reușit în acest Ardeal, unde apar 2 reviste bune germane și 5—6 maghiare, să dea sprijin unei publicații românești; de ce nu e îngăduit unor tineri să facă ei jertfa pe care budgetul de miliarde al statului, sgârcit, o socoate inutilă? Înainte de a porni la drum, ni s'a strecurat pe buze o picătură de amărăciune. E poate un bine. Toate băaturile întăritoare sint amare.

Iar bunilor prietini, cari ne-au atribuit câteva intenții neformulate de noi, mulțumindu-le, le atra-

gem atenția că revistă noastră se adresează și marelui public și nu ne putem strânge într'un dogmatism, ce ar egala cu o sinucidere premeditată. Astăzi doctrinele sînt într'o fază de cristalizație. Curente literare de asemeni. Problemele sociale pun semne de întrebare, fără a găsi decât soluții efemere. Iar toată țara are înfățișarea unei scoarțe vulcanice în așezare. O dogmă, o linie dinainte precizată, un idol, sau înregimentarea printre unii ori alți schismatici ai literaturii, ne-ar fi închis orizontul de la început. Nu le așteptăm acestea toate din afară. Vor țâșni din mijlocul nostru, scoase la lumină de impulsia noastră interioară. Am voit o revistă viabilă. Si brațele libere. Am fost temerari, o știm. Dar tinerețea e îndrăzneată și vremea, — cum ne spunea un binevoitor confrate — cere îndrăzneală.

Altfel am fi ascultat povața bătrânului Metastasio: „Să nu plece pe mare cel ce se teme de vânturi!“ — c. p.

Trăim la umbra morților. Dar uităm morții prea iute. E o dovadă de vitalitate? De năvalnica viață care țâșnește prin toți porii? De beția biruinții care ne împinge înainte neîngăduindu-ne a întoarce ochii îndărăt. spre cei ce ne-au bătătorit cărările noastre de sgomotoși epigoni?

Ne îndoim. E poate numai egoismul ermetic închis într'o crustă de nepăsare. În jurul nostru, la marginea orașelor, în ținterimele unde pașii ne duc numai în ceasuri triste, pe mormintele uitate, doar arbuștii sălbătăciți cu cruciulițele florilor albe și roșii mai evocă o pioasă și creștinească recunoștință, oamenilor absentă.

Noi, ceștialați suntem prea grăbiți pentru a ne aminti morții. Într'o jumătate de an, am lăsat să treacă în surdină prea multe aniversări triste. Apropiate ori târzii. Atâția ani, — unul sau o sută, dela moartea sau nașterea lui Cuza Vladimirescu, Vlăduța, Traian Demetrescu Haralamb Lecca Alex Xenopol, Kogălniceanu... Cine le ține socoteala? O notă de ziar, nu parastas la o biserică cu lespeșile goale, arareori desfășurarea unei glaciale solemnități oficiale; — toate cu aspectul unor simple achiziții de conștiință.

Tctuși aceia ne-au deschis fereastra către o bucată de cer. Nici o palmă din drumul nostru n'a fost mai întâi nebatătorită de pașii lor.

Dintre cei ce ne stropesc astăzi cu noroiul limuzinilor, din pletora

mediocrităților biruitoare o clipă; când gurile lor sgomotoase vor amuți, din cenușa lor nu va rămâne în amintire noastră ori a copiilor noștri, nimic, nimic, nimic. Peste un an ori zece, ne vom uimi de spațiul exagerat, pe care l'a ocupat o faimă efemeră, pe care moartea o va sparge ca vărful unui ac bătător de săpun. De ce însă știind-o, gândurile noastre ne sunt preocupate numai de ființa acestora și nu de acelor duși, dar cari au însemnat ceva mai mult decât o nulitate politică diversă?

Trecem în revistă morții și nepăsarea contemporenilor ne doare ca o remușcare.

Ne au năvălit aceste reflecții gândindu-ne la cei trei zeci de ani dela moartea lui Kogălniceanu. Suntem siguri, gloria lui va fi revindicată de un partid pe care cândva la repudiat. Amintirea ca și viața lui, va fi călătată în picioarele rume-gătoarelor politice. Iar marele public, cunoscând că n'a fost decât un om politic oarecare, va trece peste aniversare cu nepăsare. În politică morții nu contează, ei nu pot făgădui sinecure.

Iar intelectualii vor gândi: — A fost un om atât de vechiu! Operele lui miroase atât de mult a antiquărie, a tărtașe roase de cari și a praf înecăcios nescuturat de decenii! S'a ocupat de poezie populară, de teatru pentru cei slabi cu duhul, de gazete sătești, a fost surghiunit pentru convingeri naționale... Phiu. Om vechiu, om vechiu... Nu voim strigoi.

Să-l îngropăm bine, adânc, să-i nivelăm sub picioarele noastre de proaspeți biruitori, țărâna cu brazde deasupra.

O spunem pentru a preveni mustrarea ce va să vie, fiindcă ne-am jertfit o pagină din săracul spațiu al revistei noastre, cu prilejul celor 30 zeci de ani de la moartea lui. Am socotit necesar a reînvia o clipă din activitatea neînteruptă pe care cincizeci de ani, disgrațiosul bătrân cu ochelari nemțești și cu barbișon de al treilea imperiu, a dus-o pentru a pune temeliiile românismului, de care astăzi nelepădăm cu o atât de humanitaristă generozitate.

Drumurile noastre — prietini — duc și pe lângă cimitire.

Mai ales pe lângă cimitire.

Odată cu primăvara viața de provincie se destinde lenevos din trândăvie hibernației. Teatrele bucureștene dau ultimele reprezentații ale stagiunii. La terasă, la Bar sau la Elysée s'au început conciliabulele în vederea turneurilor. Metropola ostenită de beția unei iarni de febrilă petrecere, va revărsa asupra provinciilor, nesfârșite „companii“ subvenționate sau nu. Ca și în alți ani ne așteptăm la apariția tănasilor și ciucureștilor sau la trupa sforăitoare a unei ligi cu nume frumos.

Necesitatea turneurilor teatrale nu mai e nevoie să o discutăm. Trebuie însă să se considere cu mai puțină superficialitate scopul ce să urmărește, ca și compoziția artistică a companiilor cari vin să facă opera de cultură românească în provinciile însetate de ea.

Turneurile de pricopseală, oficială sau nu, trebuiesc stărpite. Opera rămâne în sarcina unui minister care — zice-se — reprezintă artele și le protejește. Am vrea însă să nu se repete greșala făcută cu o bună trupă bucureșteană care, rămânând fără local în București, a plecat în orașele din vechiul regat unde necesitatea nu era așa de mare ca în nouile provincii.

Teatrul modern nu trebuie neglijat. În Transilvania există o cultură și o civilizație la nivelul tuturor civilizațiilor moderne. Iată de ce nu se simte nevoie nici de melodramele răsuflate ale teatrelor naționale de provincie și nici de lecțiunile de istorie rimată ale trupelor ligei cu nume pompos. Teatrul modern și clasic satisface când e bine jucat și aceasta așteptăm să ne vină de la Bucureștii cari monopolizează avari arta dramatică.

În dorința de a familiariza publicul cu marea mișcare, care străbate sufletul modern, vom traduce în fiecare număr pagini alese din cei mai reprezentativi scriitori — poeți sau prozatori — ai curentului curent. Am început cu „Plimbarea“ lui Mombert. El e unul din marii poeți moderni ai Germaniei, mai unilateral decât Dehmel, dar mai adânc, mai primitiv în formă decât Ștefan George, dar cu incomparabil mai mult fond, mai puțin rafinat decât Rilke, dar mai vizionar.

Un grup de studenți olteni spun, ziarele au hotărât să comemo-reze la 1 Mai, douăzecișicinci de ani dela moartea lui Traian Demetrescu. — Poetul sentimental al „Senzitivelor“ și „Aquarelelor“, al iubirilor fără leac și fără nădejde și al bohemei proletare, va fi astfel răsunat de nepăsarea craiovenilor cu dare de mână, care nu par deloc nici orgolioși și nici mirați că nu l-au avut decât pe dânsul.

Bunul gând al tineretului oltean, ne amintește o altă aniversare a poetului, tot la Craiova, cu vre-o câțiva ani înainte de război. S'au strâns atunci la Teatrul Național de-a colo, toți literații timpului, cetind fie-care din operele lor. Un critic cu trecere pe vremea aceea a declarat că după toate calculele sale

social-estetice, adevăratul poet al românismului se va naște în Oltenia. Dar despre Traian Demetrescu n'a pomenit decât un vechi prieten al poetului, un avocat cu renume, abil interpret al codului de comerț. Scopul festivității părea a fi fost un monument, a cărui realizare a rămas însă tot sub formă de intențiune frumoasă.

Studenții olteni vor fi poate mai pioși cu singurul lor poet mai de seamă.

Pentru a treia oară, în acest an, Don Juan e adus pe scena franceză. După piesa postumă a lui Rostand și după „L'homme à la Rose” a lui Bataille, Henri de Regnier a reprezentat în cursul trecutei săptămâni la *L'Oeuvre* „Les Scrupules de Sganarelle.”

Am fost deprinși să-l cunoaștem pe Regnier, poet, povestitor grațios și romancier cu un stil de o rară savoare. Întâia oară înfruntă scena. Urmează astfel calea bătută de aproape toți scriitorii contemporani ai Franței, tentați la maturitate de mirajul rampei.

Spre deosebire de predecesorii săi, cari au adus în ultimul timp pe scenă romantica figură a lui Don Juan, Regnier s'a ținut strict în limitele personajului creat de Molière. S'a mărginit să aducă tipuri de repertoriu, cu trăsăturile caracteristice, limbajul, impertinența și verva moștenită de la marele înaintaș. Toate acestea cu un vocabular colorat și minuțios limitat la al XVII-lea secol. Piesa a avut succes. Pe când și „Don Juanii” noștri? Căci am auzit până acum cel puțin trei autori dramatici, făgăduindu-ne un Don Juan definitiv.

In editura Champion s'a tipărit manuscrisul înregistrat la Biblioteca Națională a Franței, sub numele *Le Memoire de Mathelot — Laurent*, cuprinzând interesante documente asupra decorului, accesoriilor și aspectul scenei în teatrul secolului al XVII-lea. Decoratorii aceluși timp aveau obiceiul de a nota accesoriile necesare reprezentățiilor cari se dădeau la *Hotel de Bourgogne*, și mai târziu la *Comedia Franceză*. Se găsesc astfel amănunte asupra decorurilor și costumelor întrebuițate la 192 piese și deseme care reconstituie scena la alte 47 piese; începând cu anii 1633 — 34, și sfârșind cu perioada clasică, severă, simplă și de o riguroasă sărăcie.

În această epocă a decorurilor fastuoase, unde regisura a ajuns la o adevărată mecanică savantă, ne apare extrem de interesante reconstituirea decorului și acceso-

riilor cu care s'au jucat întâia oară piesele lui Corneille, Racine, ori Molière, rămase pentru totdeauna în repertoriul tuturor timpurilor. Astfel, manuscrisul indică, pentru *Phedra*: Un palat boltit, un scaun; pentru *Cid*: O cameră cu patru uși, un fotoliu pentru rege; pentru *Bajazet*: un salon „à la turque”, două pumnale; pentru *Iphigenia*: corturi și în fund marea și corăbii; pentru *Misanthropul*: O cameră, șase scaune, trei scrisori, cisme; pentru *Scoala femeilor*: O piață de oraș cu fațada a două case, un scaun, o pungă, o scrisoare; pentru *Tartuffe*: O cameră, două fotolii, o masă, două sfeșnice, un maiu etc. etc.

Restul era completat de talentul autorilor, al interpreților și de binevoitoarea fantezie a publicului.

Mai ieri, ni se plângea un tânăr poet cu piesa căzută la Național; că numai regizura, mizerabila regizură, săracă și zgârcită, și actorii i-au omorât capo-dopera... Totuși Teatrul Național i-a dat cea mai mult de cât, un palat boltit și un scaun. Nu i-a putut da și ceva din geniul lui Racine. Dar prietenul nostru, oho, nu are nevoie...

Să fi fost decorurile și regizura cum visa!

In numele democrației se săvârșesc după cum se va vedea mai jos nu numai crime, dar și îndestule farse proaste.

Un editor din Plzén (Cehoslovacia) gândindu-se să ofere cititorilor săra i, capodoperile literaturii universale în ediții eftine, a găsit o soluție ingenioasă. Nu s'a mărginit să reproducă de exemplu cele mai alese pagini dintr'o operă, ci a dat opera întreagă în rezumat. *Madame Bovary* a fost astfel concentrată în 32 pagini, *Sonata Kreutzer* și un roman al lui Dickens în tot atâtea. Ziarele cehe, socotesc că s'au păstrat astfel din textul original cam 10 cuvinte la sută. Sărăcimea Cehă o să-și facă frumoasă idee de capodoperile universale.

Se implinește o lună de când fostul Primministru al Franței, Clemenceau, s'a întors din călătoria sa în Indii, Cambodge și alte ținuturi îndepărtate și cu nume sonore, cuprinse între tropice și equator. De o lună de zile „Tigrul” redevenit simplu cetățean

al Parisului își face plimbarea de dimineță ca orice alt obscur muritor. Ziarele nu mai amintesc numele său decât în trecăt. Doar *L'Humanité* foaia comunistă îl însoțește caricatura; — cu epitete injurioase. Totuși moșneagul acela cu mustățile ca două imense bandagii albe, a fost poate timp de jumătale de veac, cea mai caracteristică și furtunoasă personalitate a Franței; — iar în ceasurile cele mai tragice ale războiului, unicul animator.

Fără Clemenceu, ar fi biruit poate Caillaux, — sau știm noi? — Germania. Dar despre Caillaux se pomeneste acum mai des decât despre Clemenceau. Actualitatea are tainele ei nepătrunse.

Criză literaturii Italiene, își caută rezolvarea prin întoarcerea la creștinism.

De la dispariția lui Carducci, sub influența lui D'Annunzio și Pascoli, literatura italiană se află în deplină decadentă. Creația artistică a fost coborâtă la rolul de simplă meserie. Casele de editură nu urmăresc decât succesul de librărie cea ce nu poate fi nici pe departe un criteriu de apreciere și valorificare artistică. De douăzeci de ani, literatura italiană se sbate în reacții și contrareacții, cari au putut îngădui apariția celor mai bizare și paradoxale manifestațiuni, ca furturismul lui Marinetti sau decandestimul sgomotos al grupului florentin „La Voce”. Impotriva preciozității introduse de D'Annunzio, reacția s'a manifestat acum 15 ani printr'o sărăcie voită a stilului. Unei decadente s'a substituit o alta. În mod mecanic s'a ivit acum o nouă reacție, care tinde să înlocuiască amoralitatea și negligența stilului; printr'o glacială moralitate creștină și o virtuozitate de stil pur literară. Grupul roman „La Ronda” întorcându-se la tradiția lui Leopardi și Manzoni, păcătuiește printr'o exagerată preocupare în alegerea cuvintelor și restaurarea stilului purist. Alături de aceștia, partizanii reacției creștine, — entuziasmați de convertirea veșnic schimbătorului Giovanni Papini, — duc luptă împotriva amoralității D'Annunziene și post D'Annunziene.

„Mercure de France” vede și într'aceasta o nouă manifestație morbidă a decadentei.

